

Міністерство освіти і науки України

Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля

Факультет іноземних мов і гуманітарних дисциплін Національної академії Державної прикордонної служби України імені Б. Хмельницького

Кафедра історії та археології СНУ ім. В.Даля

Спільний відділ Центру досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки імені Геннадія Доброва НАН України та СНУ ім. В.Даля

Східноукраїнська філія Інституту археології НАН України

Матеріали V Всеукраїнської конференції здобувачів вищої освіти та
молодих вчених

*«Світ і Україна у дзеркалі сучасної історії: актуальність
діалогу»*

Сєвєродонецьк

28-29 листопада 2019 року

Сєвєродонецьк, 2019

УДК 930+94

Рекомендовано Вченою радою
Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля
(протокол № 4 від 26.12.2019 р.)

Редакційна колегія:

В.П. Михайлюк., проф., д.і.н.

Ю.М. Бровендер., проф., д.і.н.

О.М. Сатицька., доц., к.і.н.

А.В. Фомін., доц., к.і.н.

Матеріали V Всеукраїнської конференції здобувачів вищої освіти та молодих вчених «Світ і Україна у дзеркалі сучасної історії: актуальність діалогу». Сєверодонецьк, 28-29 листопада 2019 року. – Сєверодонецьк: - Видавництво СНУ імені В. Даля , 2019 – 74 с

Збірник містить Матеріали V Всеукраїнської конференції здобувачів вищої освіти та молодих вчених «Світ і Україна у дзеркалі сучасної історії: актуальність діалогу» яка відбулася у Східноукраїнському національному університеті імені Володимира Даля 28-29 листопада 2019 року м. Сєверодонецьк

Друкується в авторській редакції

УДК 930+94

© Східноукраїнський

національний

університет ім. В. Даля, 2020

*Olena Volovik, undergraduate student 2 years of study (gr. SOI-18sm) of the department History and Archeology of SNU. V. Dalia
Scientific adviser: Doctor of sciences, Head of the department History and Archeology of the V. Dahl SNU Mykhaylyk V.*

SYSTEM OF APPLICATION OF INFORMATION TECHNOLOGIES IN HISTORY LESSONS

The computer helps to make the lecture more productive and to teach students coping skills. After all, usually all the notes on the board the teacher is forced to perform in a hurry (and, importantly, while he writes on the board he does not see the class), and, moreover, unfortunately, not all have a calligraphic handwriting. Of particular importance is the computer when drawing up diagrams and tables. The pre-prepared step-by-step material allows you to set the pace of the lesson and at the same time allows you to return to any intermediate construction.

Presentations can be widely used in history lessons in grades 5-11, which allows you to increase your interest in learning the subject. This type of activity allows the teacher to show creativity, individuality, to avoid a formal approach to the lessons. Presentation preparation is a serious, creative process, each element of which must be thought out and understood from the perspective of the student's perception.

There are downsides to ICTs. The most important thing is the task of the lesson, the need to follow a pre-prepared plan, or, if the lesson turned aside, to abandon the prepared material. But this also happens with the usual lesson when, during the lesson, the teacher is forced to rebuild for one reason or another. The second drawback of all new technologies at the beginning of their application is a very long time to prepare for the lesson.

Ready-made computer programs, which are growing in number, can help here. The experience of using a computer course allows you to draw the following conclusions on the methodology of lessons. First, the perception of the finished course differs in the perception of the students from the teacher's presentation - they often

perceive the plot on screen as "cinema". Therefore, the teacher's task is to encourage students to take notes, to formulate problematic questions, so that familiarization with the material is intensive. As it is sometimes unfortunate, building new material submission only on a program review (even if the computer lesson is well designed) is usually inappropriate because it dulls the attention. Naturally, you can apply activation methods that will keep that attention.

The use of curricula allows you to study the culture of different peoples more deeply at different historical stages. Conducting online excursions using the program "Artistic Encyclopedia of Foreign Classical Art", the program "Atlas of the Ancient World" allow you to see the musical instruments of the ancient world and hear their sound, conduct excursions on historical monuments of the ancient world. The e-book "History of Ukraine from ancient times" by SM Solovyov allows you to use in the primary source lessons.

For example, the electronic publication "History of Ukraine of the 17th-19th Centuries" can be useful for many teachers. At the stage of explaining new material, the visual series and the teacher's story complement each other, facilitating the acquisition of knowledge.

As one can judge from publications in specialized editions ("Teaching History at School", "Teaching History and Social Studies at School", etc.) And conversations with teachers, this is the form of work that is most popular today, so let us dwell on it in more detail.

References

1. Дергачова Л.М. Активізація навчальної діяльності школярів при вивченні інформатики на основі використання дидактичних ігор. // Автореф. дис. канд. пед. наук. / М., - 2006.

2. Телегін А.А. Удосконалення методичної системи навчання вчителів розробці освітніх електронних ресурсів з інформатики. // Дисертація канд. пед. наук. / М. - 2006. 172 с.

3. Тихонов О.М. Інформаційні технології та телекомунікації в освіті і науці (IT & T ES'2007): Матеріали міжнародної наукової конференції, ФДМ ДНДІ ІТТ "Інформіка". - М.: ЕГРІ, 2007. - 222 с.

4. Зайцева С. А. Іванов В. В. «Інформаційні технології в освіті»

Sizonenko Olena, undergraduate student 2 years training (gr. SOI-18dm) Department of History and archeology of SNU named after V. Dahl Scientific adviser: Doctor of sciences, Head of the department History and Archeology of the V. Dahl SNU Mikhailuk V

DYNAMICS OF STUDENT DEVELOPMENT IN THE PROCESS OF DIFFERENTIATED STUDENT LEARNING IN HISTORY LESSONS

Students who have a low level of poor learning of the actual material, can not apply theoretical knowledge, poorly have basic skills. The knowledge of these students was fragmentary, haphazard, expressed at the level of judgment.

For intermediate-level students, they have basic concepts and skills, but when applying theoretical knowledge they need the help of a teacher, it is difficult to argue their views. They are characterized by a situational passion for studying historical material and participating in educational activities. They successfully replicated the sample, but the creative application of the acquired knowledge and skills was difficult.

Students who have a high level are characterized by a strong positive motivation for learning. Knowledge is deep, conscious, systemic, correlated with the need for individual creative development, reproduced independently and not in a pattern. Are they ready for the hard work, can apply theoretical knowledge in the analysis of historical events, have the techniques of analysis and generalization, reasonably express their opinions, have a wide range of interests.

At the end of the experimental phase of the study, the motivation of the experimental students significantly changed.

However, in the control groups, the proportion of students with high levels of motivation development not only did not increase, but also decreased by 1%, while those in the low level decreased by 2.3%. These indicators, in turn, confirmed the effectiveness of the implementation of differentiated student learning in the educational process of experienced groups.

The dynamics of indicators of the activity component of educational activity - the ability to form a position, independently and competently carry out historical research - was assessed by evaluating students' activity in history lessons and in extracurricular work.

Comparison of the results of diagnostics before and after conducting the experimental work indicates significant changes in the indicators of the levels of development of students' educational activity. While at the beginning of the research work, the majority of students in the experimental groups were characterized by a low level of development of students' educational activity (51.3%), at the end of the research work, the average level was dominated (62.5%). The number of students with high levels of development increased significantly (from 12.6% to 26.9%). While in the control groups, no clear positive dynamics of the indicators were found. Thus, the share of students with low levels of development of educational activity decreased by only 2.4%, and with high - increased by 1.4%.

Thus, the comparison of indicators of the level of development of educational activities at the beginning and end of the research work in the experimental and control groups confirmed the effectiveness of the implementation of differentiated student learning in history lessons.

References

1. Savchenko O.YA. Urok u pochatkovykh klasakh. Posibnyk u zhurnali « Shkola», 2009.
2. Sytar I.V. Dyferentsiatsiya ta individualizatsiya navchannya uchniv. Posibnyk u zhurnali «Dyrektor shkoly», 2015, №3.
3. Sikors'kyi P.I. Teoriya i metodyka dyferentsiyovanoho navchannya. - L'viv: Spolokh, 2011. - 420s.
4. Fitsula M.M. Pedahohika. - Ternopil': Navchal'na knyha - Bohdan, 2010. - s.192.

GENDER STEREOTYPES OF PHILOSOPHY, CULTURE AND LANGUAGE

Most of the first abstract pictures of humanity about the world and mankind itself are connected with the contrast of two beginnings: life and death, start and finish, light and darkness, etc. And very often contrasting of man and woman appears to be the brightest in this row. We find it in the first myths about the origin of the world, in the first beliefs, in the first universal studies, foremost in Chinese In' and Jan' representing masculine and feminine functions. It is one of the most evident methods to comprehend a distinction. And, simultaneously, to establish it The division of earth's fertile function and celestial protective function was related to primary specialization of human activity: forming of agriculture and appearance of the settled agricultural communities, changing of maternal family lineup into paternal one. However this division got a symbolic denotation and acquired a row of additional contrasting descriptions with an asymmetrical estimation: in most of patriarchal cultures, based on total superiority of men, some descriptions (masculine) were positive, other (feminine) – negative. It is considered that in ancient societies the possibility to meet the cult of the feminine beginning is much more frequent – Goddess-Mother, Fertility, Virgin Mary, etc. In some ancient civilizations, for example, Ancient Egypt with the existing there strong cult of goddess Izida, woman played a considerably important role both in political and domestic life. But for many cultures of the world their evolution meant fixing of lawlessness of a woman: laws of Khamurapi in Near East, ritual of bandaging of feet in China, seclusion, for example, in India or in Russia. These written and unwritten rules were based on the ascription of some very doubtful characteristics: earthly feminine beginning got the qualities of passivity, dependence, secondness, at the same time masculine beginning got activity, domination, priority. These positions were saved during many ages in different patriarchal cultures. Thus, ambiguity of

position of women in Ancient Greece and Ancient Rome reflected the corresponded position of their strong, clever and beautiful goddesses. Men's lordship over a woman and favor to her sinful nature in middle ages was a continuation of divine power. Superficiality of secret influence of mistresses in 18 century and desire of enlighteners "to form" and "to reform" a woman are clearly seen even nowadays in many researches.

It had been fixed in a language too. In many modern languages in denotations of a woman, the meaning of her dependence on a man is saved: word "a man" is very often a synonym of word "a person", and "a woman" is just "a wife of man".

Language fixes sexual asymmetry not only semiotically (by meaningful associations and connotations) but also grammatically (in definite rules of regulation, by absence of feminine gender or, vice versa, existence of separate terms for denotation of persons of feminine sex). This is what we call linguistic sexism. Diskurs - as social verbal activity - constantly reproduces traditional discrimination in every act of communication. By the way, the first socialists-utopians paid a great attention to the necessity of language reform. You could find it in works of Sh. Fur'e.

Verbal folk stories, fairy-tales, legends, bylinas asserted these ideas by obvious or non-obvious contrasting of characters of strong men or boys - main heroes - and sufferings characters of female sex, which can obtain a purpose - successful married life or just release from the hands of a villain, - by high-quality services, suffering and patience. Scientific analysis of large empiric material, based on this division, =always appears to be tendential, acsiologically colored and, as a result, discriminative: masculine displays qualities estimated as positive, feminine - waning and weak. Known plots reproduce a situation of relationship of active or lucky, even if he lies on a stove, main hero of male sex and passive, provided with the features of an ideal helper (needlewoman) or commodity (beautiful woman) heroine. Sometimes this heroine is rewarded by beauty and riches - as necessary terms for the happy marriage.

Even logic, that laws of human thought, which we apply in any narration, appears to be only masculine logic. "Feminine logic" means something completely opposite:

denial, use of unauthorized receptions (substitution of thesis, inconsistency of argumentation, overstatement as method of dispute and other). According to V.I. Kurbatov “a feminine argumentation is directed exceptionally against men, and even if it is an argumentation “for” the man “against” another woman, it is still a feminine argumentation and it differs radically”. Actually, the sources of these conclusions are the already formed stereotypes of perception of feminine communicational behavior: “both the first word and last word belong to the woman”, “it is a creature, not straitened by different social complexes”, etc. The author even finds the feminine figure of syllogism, considering that “the second figure answers the specific of feminine logic, directed exceptionally on refutation. The purpose of this figure is not to accept, but to refute, to doubt, to say no, to lead to absurdity, to nonsense, to contradiction, to let a paradox in”. The specific of interpretation of a woman as a commodity or suffering creature does not change and continues to exist in modern boulevard literature, TV-serials and publicity rollers. Moral values of patriarchal culture are unchanging: “a good”, “a correct” woman gives herself to housework, birth and education of children (natural reproductive functions) and/or possesses other commodity qualities (she is able to take care of her face, body and her man). These stereotypes become symbols of dominating culture, symbols of men’s power, symbols, established by men, by their sacral manipulations: from the ceremonies of primitive cultures to the rules of modern etiquette and legal norms.

Well-known psychoanalyst M. Klein writes: “Symbolism a foundation of relations of individual both with the outer world and with the reality as a whole”. Although it should be noted that and in the history of humanity there was a principally different approach to the problem of distinction of sexes. It was a myth about androgen – sexless, or rather bisexual, human creature. The mostly well-known exposition of it in ancient philosophy was given by Plato in a dialog called “Feast”, where he resists the philosophical explanation of nature of god of love as an endless aspiration to something unattainable.

Our world consists of different fates and relations. It had occurred that men a ruling the world. But women appealed to rule men, especially nowadays, when in fact women do substitute men in each and every sphere of reality. Mankind has to face coming changes in gender stereotypes of culture and, as a result, of language too.

Literature

1. Курбатов В.И. Женская логика. Ростов-на-Дону. 1996.
2. Klein M. The Importance of Symbol Formation in the Development of Ego // Selected. L 1991. P.97.
3. Барт Р. Удовольствие от текста / Барт Р. Избранные работы: Семиотика: Поэтика. М., 1989.
4. Фуко М. Воля к истине: по ту сторону знания, власти и сексуальности. М.,1996.
5. Lipovetsky G. La Troisieme femme / Permanence at revolution du feminin. Ed. Gallimard,1997.

Білан Ірина, *магістрантка 2 року навчання (гр. СОІ-18зм) кафедри історії та археології СНУ ім.В.Даля*

ВИКОРИСТАННЯ ОБРЯДІВ ТА ЗВИЧАЇВ СЛОБОЖАНЩИНИ НА УРОКАХ ІСТОРІЇ В ШКОЛІ

Слобожанщина – наш рідний і спільний край, котрий утворився на роздоріжжі Дикого степу між непевно визначеними політичними кордонами трьох держав – Росії, Речі Посполитої та Кримського ханства. Слобожанщина, або Слобідська Україна, охоплює майже повністю Харківську область, південні райони Сумської, північні Донецької і Луганської областей України.

Дослідження історичного минулого краю налічує майже 200-літню традицію. Воно гідно представлено багатьма іменами: І. І. Срезневського, О. Філарета, П. Головінського, А. С. Лебедева, Є. О. Альбовського, В. Я. Данилевського. Але своє найповніше і найяскравіше втілення історичне

краєзнавство Слобожанщини знайшло в творчості видатного українського історика, академіка АН УРСР, відомого громадського діяча Дмитра Івановича Багалія.

Сучасна соціально-культурна практика в Україні характеризується трансформаційними процесами, орієнтованими на відродження, збереження і розвиток національної культури. Знання свого родоводу, історичних та культурних надбань предків необхідні не лише для піднесення національної гідності, а й для використання кращих традицій у культурній практиці сьогодення.

Одним із завдань освіти в Україні є органічне поєднання її з національною історією та традиціями, збереження та збагачення культури українського народу.

У вихованні учнів надзвичайно важливе значення мають національно-культурні обряди та звичаї.

Мета використання народних традицій полягає в ознайомленні учнів з ними, вихованні поваги та любові до народних традицій та звичаїв, формуванні почуття національної гідності та самосвідомості.

Традиції, звичаї, обряди та свята – це ті неписані закони, якими користуються в найменших щоденних і найбільших всенаціональних справах. Святково-звичаєва спадщина, а також мова – це ті найміцніші елементи, що об'єднують і цементують окремих людей в один народ, в одну націю.

Обряд – це особлива колективна символічна дія, яка призначена для того, щоб наочно – образними засобами оформити й відзначити важливі події суспільного й особистого життя. Відмінною особливістю обряду є його символічність, умовність, образність. Характерним для обряду є художнє оформлення всього його комплексу. Український термін «обряд» походить від слова «обряджати», що значить приводити в належний вигляд, упорядкувати, прикрасити, прибрати, зробити красивим, ошатним. За винятком похоронних і поминальних, всі обряди є радісними й святковими подіями. Але якщо в обряді головним є особлива символічна дія, то у святі – безпосередній вираз почуттів,

настроїв, переживань у зв'язку з пам'ятними подіями в житті суспільства, колективу, сім'ї, особи. Свята й обряди були і є відносно самостійними явищами культури, засобами передачі досвіду від покоління до покоління.

Звичай – загальноприйнятий порядок, спосіб дій, загальноприйнята норма поведінки: те що стало звичним, засвоєним, визнаним, що увійшло у вжиток. Слово «звичай» походить від дієслова «звикнути», тобто привикнути, привчитися до чогось, взяти щось за звичку. Таким чином, звичай – це звичка робити щось певним чином у праці, в побуті, в суспільному, духовному житті; це звичайний давно заведений, який став звичайним порядок, однотипні масові дії, які відтворюються тривалий час. Соціальна роль звичаю та ж, що й традиції. Вона служить засобом збереження та передачі досвіду, освячення порядків і форм життя, які встановилися, регламентації й контролю поведінки індивідів, зміцнення їх зв'язку із тією нацією, суспільством, до якої вони належать.

Обряди та звичаї передавались з роду в рід, повільно змінюючись під впливом різноманітних чинників суспільного життя.

Роль традицій в розвитку людства можна порівняти з роллю пам'яті в розвитку окремої людини. Основна функція пам'яті полягає в збереженні набутого досвіду

Використання обрядів та звичаїв Слобожанщини на уроках історії має велике виховне значення.

Відзначаючи надзвичайний вплив народних свят на становлення особистості дитини, В. Скуратівський пише: «Кожний празник протягом століть увібрав усе краще, вартісніше і найдоцільніше. Святкова обрядовість формувала, оберігала і передавала у спадок високі форми моралі, етичні та естетичні основи, поезію душі, філософські та світоглядні засади за якими розвивався національний дух народу. Не випадково в науковий обіг увійшло крилате визначення: якщо хочеш пізнати націю – вивчи її свята!» [2, с.20].

Окрім того, значення народних свят і обрядів для самовиховання полягає в тому, що вони дають можливість для виявлення почуттів і думок людини, будять

емоційні відчуття і переживання, стимулюють настрій. Кожний народний обряд чи свято, як правило, розраховані на широке коло людей, як дорослих, так і малих. Для підростаючого покоління взаємини з людьми різного віку є джерелом не тільки задоволення і втіхи, а й великої виховної сили.

Надзвичайна зацікавленість дітей у вивченні народних звичаїв та традицій, на нашу думку, є важливим фактором що сприяє створенню позитивного настрою в процесі організації освітньої діяльності і така емоційно насичена діяльність може ефективно впливати на розвиток їх особистості.

Література

1. Гасиджак Л. І. Процеси трансформації етнокультури українців Донеччини (кінець ХХ – початок ХХІ ст.): Автореф. дис... канд. іст. наук: 07.00.05 / Л. І. Гасиджак ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2009. – 16 с.
2. Скуратівський Т. В. Берегиня / Т. В. Скуратівський. – К. : Рад. письм., 1982.
3. Стефаник К. Українське народознавство / К. Стефаник. – Харків : ББН, 2003. – 272 с.
4. Сушко В. Слобожанщина в етнологічних дослідженнях ХVІІІ–ХХІ ст. / В. Сушко // Етнічна історія народів Європи. – 2006. – Вип. 21. – С. 136–140.
5. Шейко О. С. Традиція як фактор саморозвитку суспільства : дис. канд. філософських наук 09.00.03 / О. С. Шейко. – Запоріжжя, 2001.

*Волкова О.Б., магістрантка 2 року
навчання (гр. СОІ-18дм) кафедри історії
та археології СНУ ім.В.Даля
Науковий керівник: к.і.н., доцент кафедри
історії та археології СНУ ім.В.Даля
Сапицька О.М.*

ПРОБЛЕМА ПОШУКУ ІНФОРМАЦІЇ У ТЕХНОЛОГІЧНО РОЗВИНЕНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Всесвітня павутина містить величезну кількість інформації про кожен предмет, який тільки можна уявити. Більшість цієї інформації є стабільною, але частина її генерується динамічно, і тому є недовговічною. Відсутність повного та

корисного каталогу чи покажчика ускладнює користувачам пошук потрібної інформації.

З позиції інформаційного підходу, життєдіяльність суспільства не що інше, як втілення соціокультурної інформації у матеріальній і духовній сферах. У цьому ключі особливий інтерес викликає соціокультурна значущість феномена інформації у контексті її зв'язку з соціальною реальністю.

Основна проблема пошуку в Інтернеті полягає в отриманні доступу до потрібної інформації, не звертаючи увагу на найпопулярніші посилання. Мережа не є справжнім підручником. Її можна порівняти з будь-якою книгарнею, де популярні книги виставляють на перший план. Багатослівний запит не завжди кращий за менш детальний. Навіть об'ємне питання можна розділити на декілька малих питань, щоб у подальшому порівняти інформацію та винести з неї основне.

Перед пошуком потрібно визначити, що саме потрібно дізнатись. Пошук інформації в Інтернеті – це як детективна робота. Тут потрібна здорова доза скептицизму та можливість оцінити якість матеріалу. Для того, щоб зрозуміти наскільки подана інформація є достовірною, необхідно вивчити кожен аспект сайту на предмет об'єктивності та актуальності. При цьому не варто забувати про першоджерела інформації. Це можуть бути як такі самі сайти, офіційні сторінки тієї або іншої організації та звісно паперові носії. Перевірка інформації з кількох джерел, де інформація споріднена за змістом, є достовірнішою ніж та, що написана на єдиному веб-сайті.

Дослідження найчастіше розглядають як процес пошуку невідомого, нових знань. Актуальне знання, одержане в умовах пошукової діяльності відповідно до поставленої мети й об'єктивних і суб'єктивних чинників та обставин. Сутність будь-якого дослідження визначають конкретні способи та засоби вивчення проблеми, виокремлення предмета дослідження, опис та пояснення досліджуваних явищ і процесів, перевірка отриманих результатів, формулювання висновків.

Завдяки мережі Інтернет стає більш доступним величезний обсяг інформації – можливість надавати практично необмежені обсяги інформації з будь-яких галузей знань та можливість доступу до інформаційних ресурсів у будь-який час і в будь-якому місці, самостійно вибираючи бажану галузь і траєкторію навчання. Але, в той же час, це загострює проблему ефективного добору потрібних даних та їх критичного аналізу.

Одним із важливих факторів, що суттєво впливають на можливість одержання якісної освіти, є можливість користуватися сучасними інформаційними технологіями. Одна з ключових тенденцій сучасного суспільства – послідовне зростання ролі інформації і знання, які стають важливим фактором виробництва, рушійною силою економічного розвитку і процвітання суспільства. Усвідомлені передумови і реальні шляхи формування інформаційного суспільства країни як ступеня розвитку, що забезпечує ефективну взаємодію людей, їх доступ до світових ресурсів і задоволення соціальних і особистісних потреб в інформаційних продуктах і послугах. Все це сприяє становленню та формуванню інформаційного суспільства в умовах глобалізованого ХХІ століття.

Література:

1. Tariq M. (2011) Effective use of teaching methodologies at secondary level in Pakistan / M. Tariq, R. Zahoor. // Journal of American Science. – 2011. – №7. – С. 8.
2. Абдеев Р. Ф. (1994) Философия информационной цивилизации / Р. Ф. Абдеев. – Москва: ВЛАДОС, 1994. – 336 с.
3. Пожуєв В. І. (2010) Осмислення місця і ролі інформації у сучасному суспільстві / В. І. Пожуєв. // Гуманітарний вісник ЗДІА. – 2010. – №42. – С. 10.
4. Халер М. (2006) Пошук і збір інформації: Навчальний посібник / М. Халер. - 2006. – 308 с.

*Гусєв Євген, бакалавр (гр. ІА-18д)
кафедри історії та археології СНУ
ім.В.Даля
Сапицька О.М., к.і.н., доцент кафедри
історії та археології СНУ ім.В.Даля*

ПАМ'ЯТЬ, ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОЇ ПСИХІКИ (до історії питання)

Пам'ять є одним з основних елементів структури людської психіки, без якої абсолютно неможливо існування самостійної і повноцінної особистості. Не дивно, що ще стародавні вчені і філософи приділяли проблемам пам'яті досить багато уваги.

Питання - чи залишаємося ми людьми, коли втрачаємо пам'ять? Пам'ять є базовою основою всього світу людини. Пам'ять знаходиться в основі здібностей людини, є головною умовою ефективності навчання, формування особистісних навичок і умінь. Саме завдяки наявності високоефективної пам'яті людина змогла виділитися зі світу тварин і досягти того рівня цивілізації, на якому зараз перебуває. Вважаємо, що прогрес людства взагалі неможливий без розвитку і вдосконалення пам'яті, тому вивчення її властивостей, законів, механізмів є одним з головних завдань сучасної психології задля практичного використання у реальному житті, тому що це дозволить навчитися керувати своєю пам'яттю і вдосконалювати її практично безмежно.

На жаль, на даний час немає єдиної закінченої теорії пам'яті. Існує велика кількість різноманітних гіпотез, теорій і моделей пам'яті, що є результатом досліджень механізмів пам'яті представниками різних наук, котрі значно активізувалися останнім часом.

На питання «де знаходиться пам'ять у людини?» намагалось відповісти багато людей, але найпершими задокументованими пошуками відповіді були роботи давньогрецьких філософів.

У античному грецькому класичному пантеоні існувала богиня пам'яті - Мнемозіна. Вважалось, що вона була донькою Землі (Геї) і Неба (Урана) – тобто

за хронологією походження вона була старішою за головного давньогрецького бога Зевса. Богиня пам'яті в грецькій міфології була здатна витягувати з минулого давно забуті події. Їй же приписувалося і вміння передбачати майбутнє. У грецькому місті Лейбадея існувало джерело Мнемозіни (Пам'яті), але було й друге джерело - Лето (Забуття). Всі, хто пили з джерела Мнемозіни - могли згадати минуле. До цієї богині зверталися з проханнями поліпшити пам'ять та здатність краще запам'ятовувати те, що бачили та чули. Мнемозіну завжди зображали з її доньками – Музами, котрі також були дуже шанованими у грецькому світі.

У наш час доведено, що здатність запам'ятовувати - мнемотехніка - дуже важлива для людей мистецтва и науки. У стародавні часи не знали цього терміну, але відповідно до давньогрецької міфології, музиканти, актори, танцюристи, поети і вчені перебували під заступництвом муз, тому отримували не тільки певні художні або інтелектуальні якості, але й для них була доступною пам'ять матері Муз - Мнемозіни, тобто цим людям були відкриті двері до знань, досвіду и пам'яті богів.

У міфологіях до античних східних цивілізацій також були «відповідальні» за пам'ять божества – Сешат (Єгипет), Енкі та Набу (Шумер, Аккад, Вавилон), Ганеша, Тара (Індія) тощо. Але, на відміну від грецької Мнемозіни, вони відповідали і за інші аспекти буття та реальності людей.

Взагалі, якщо заглибитись у це питання, то можна побачити логічний зв'язок між умовами життя стародавнього населення тієї чи іншої території та напрямом формування їх загальної культури, як комплексної складової особливостей існування певної цивілізації. Міфологічні та релігійні погляди є складовими цивілізаційної культури. Можемо констатувати, що кожен загальнодержавний пантеон богів завжди віддзеркалював головне та другорядне для відповідного соціуму. Божества, котрі у комплексі своїх функцій відповідали за розум, мудрість, пам'ять тощо наявні, переважно, у цивілізацій, що сформувалися, головним чином, на основі осілого землеробства, мали тривалу

історію свого розвитку та певний час були позбавлені активного зовнішнього втручання. У кочових народів у пантеоні переважали божества здебільшого багатоаспектні, або ті, функції та характеристики яких уособлювали фізичну могутність та агресивність у всіх їх проявах, що були спрямовані на виживання індивіда чи соціальної групи «тут і зараз». Минуле, в таких випадках, часто не відіграло великої ролі для повсякденної життєдіяльності таких соціумів.

І лише у стародавніх греків вперше з'явилася майже «моноспрямована» покровителька людської пам'яті. Це можна вважати не лише ознакою переходу розвитку певної частки людства на більш прогресивну в плані загальної культури шаблину, але й однією з ознак усвідомлення певною категорією античних греків важливості запам'ятовування та відображення індивідуальних та сімейно-родових спогадів для формування історичної бази соціально-політичної ідентичності населення певної території.

Взагалі, у греків було два терміни – *mnēmē* (спогади, що народжуються пасивно) і *anamnēsis* (спогади, як об'єкт пошуку).

Арістотель вважав, що не можна пам'ятати майбутнього, бо воно предмет думки, але й немає пам'яті про сьогодні, бо сьогодні осягається почуттям ритму, тобто пам'ять - це про минуле. Філософ казав, що наша пам'ять знаходиться в душі і вона рухома. Згідно його поглядів, коли людина дійсно пам'ятає те що бачила або вивчила, вона усвідомлює, що це було в минулому, а сама пам'ять розташована в тій частині душі, в якій і уява людини. Тобто, пам'ять є тоді, коли стан або дія вже знаходяться «в душі». Поки вплив події триває, пам'ять не виникає, сама ж собі пам'ять виникає через деякий час. Втім, ніщо людині не заважає згадати дещо зі вже відомого їй.

Хибні спогади можуть бути прикладом пам'яті, якої ніколи не було. Парамнезія – це розклад пам'яті, коли виникають хибні спогади. Частіше хибні спогади - це спогади про події, які були в минулому, а наш мозок сприймає їх за сьогодні. Арістотель вважав, що такі спогади - як «відбиток у нас на душі», і

ми не можемо пригадати, коли цей відбиток було поставлено - сьогодні або в минулому.

Власне, пригадування не є повернення пам'яті, і не її придбання. Коли людина щось дізнається або відчуває в перший раз, вона не повертає собі пам'ять (тому що пам'яті про цю подію ще не було) і не здобуває її вперше. Пригадування не властиво жодній з відомих тварин, крім людини. Пригадування є якби умовивід, коли людина робить висновок, що вона колись щось бачила або чула, відчувала, її стан нагадує якийсь пошук (рух), а це по природі властиве тільки істотам, які мають волю, адже воля є також певний умовивід. Пригадування є пошуком створеного уявою образу. Люди приходять в занепокоєння, коли не можуть згадати те, що «крутиться у голові». Цей феномен був названий «на кінчику язика» (*presquevu*-з французької). Арістотель вважав, що пригадування властиво меланхолікам, так як уявні образи призводять цих людей «в рух» сильніше, ніж інших.

Платон же розрізняв «плотське» і «інтелектуальне» знання. Він вважав, що душа може пам'ятати те, чого навчилась не перебуваючи в тілі, і якщо душі нагадати, то вона згадає не тільки «плотські» знання, але і знання «з царства ідей». Ці ідеї передають вчення Платона в галузі епістемології (теорія пізнання).

Платон доводив вірність вчення на прикладі розмови Сократа з хлопцем, який ніколи не вивчав математику, але Сократ настільки добре поставив запитання, що хлопець самостійно сформулював сам теорему Піфагора. З цього Платон зробив висновок, що «душа, до того як перейшла у людський мир, мандрувала по царству ідей і зустрілася з ідеальним відношенням усіх сторін трикутника, яке й виражено теоремою Піфагора». Так Платон розвинув дві основні тези.

Відповідно до першої передбачалась наявність двох світів: світу речей і світу ідей. Друга теза була пов'язана з першою і представляла собою роздуми філософа про суть і функції людської душі. На думку мислителя, душа пов'язана зі світом ідей, а тому здатна засвоїти справжні знання, але вона «полонена»

тілом і обслуговує його практичні потреби, що значно обмежує її пізнавальні можливості, тобто за допомогою органів чуття можна отримати лише неминуче спотворені «думки». Тільки «пригадуючи» справжні сутності, душа може повернутися до справжнього знання, яке вона мала до свого тілесного втілення. Платон вважав, що лише філософи, які мають навичку до внутрішнього діалогу, здатні до самостійного пригадування.

Платон не приймав теорію «відбитку» Арістотеля, а навпроти, висував свою теорію «епістемології» пам'яті та душі, оскільки Арістотилеве розуміння душі приводило його до концепції пасивності, яка лише дозволяло відобразити на собі сліди зовнішнього світу. Головним недоліком теорії пам'яті Арістотеля, Платон вважав аналогію між душею та «відбитком».

З 50-х років ХХ ст. вчені встановили, що наш мозок не зберігає інформацію як плівка. Кожен раз коли ми щось згадуємо, мозок подає імпульси до різних своїх кутків, і ми збираємо нашу пам'ять як конструктор. Іноді в мозку виникають збої, як збої в системі комп'ютера, наприклад. Можливо це пов'язано з якістю передачі електричних імпульсів у мозку людини, так само, як і у комп'ютері. Отже, не стовідсотково фізично здоровий мозок може записувати та відтворювати наші спогади таким чином, що можуть з'явитися і неправдиві.

Вважаємо, що давньогрецькі філософи, не знаючи сучасних термінів та відкриттів останніх десятиліть у цьому напрямку, все ж намагалися більш-менш точно пояснити феномен людської пам'яті з точки зору тогочасного розвитку науки, чого, нажаль, потім не спостерігалось у світі впродовж декількох століть.

Література:

1. Блонский П.П. (2007) Память и мышление / П.П. Блонский. – Издание 2-е. – Москва: Издательство ЛКИ: URSS, 2007. – 208 с.
2. Кун М. А. (1996) Легенди і міфи Стародавньої Греції // Переклад О.М.Івченко. – К.: Наукова думка, 1996. – 464 с.
3. Цицерон Марк Туллий. (1994) Эстетика. Об ораторе / пер. Ф.А. Петровского. - М., 1994.

4. Франко І. (1977) Гесіод і його твори: Теогонія (Походження богів) // Зібрання творів: У 50 т. Т. 8. Київ, 1977.

5. Мнемосіна (2006) // Словник античної мітології / Упоряд. Козовик І. Я., Пономарів О. Д. - Тернопіль: Навчальна книга-Богдан, 2006.

6. Полякова В.О. (2015) Ключові аспекти структури пам'яті в трактаті Аристотеля «Про пам'ять і спогад» (у контексті сучасних дискусій про «простори пам'яті») // Режим доступу: <http://apfs.onua.edu.ua/index.php/APFS/article/view/167> - Заголовок з екрану.

7. Месяц С. (2005) Аристотель и его трактат «О памяти и припоминании» (Вступительная статья к переводу) // Космос и душа. - М: Прогресс-Традиция, 2005. - С. 391-406.

*Данилейко Родіон, бакалавр (гр. ІА-18д)
кафедри історії та археології СНУ
ім.В.Даля
Науковий керівник: к.і.н., доцент кафедри
історії та археології СНУ ім.В.Даля
Сергієнко С.Ю.*

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНЕ СТАНОВИЩЕ УКРАЇНИ У РОКИ ГОРБАЧОВСЬКОЇ «ПЕРЕБУДОВИ»

За роки «перебудови» відбулися дуже значні зміни у економіці, політиці і соціальному житті громадян як усього СРСР в цілому, так і в УРСР зокрема. І хоча багато з цих змін мали позитивні наміри, значні прорахунки при складанні цих реформ та їхнього невмілого впровадження призвели до того, що вони не розв'язали кризові явища в економіці, а призвели до краху радянської системи.

До початку «перебудови» все більш широке коло партапарату і радянських органів в Москві та Києві починало розуміти, що на основних напрямках науково-технічного прогресу, за рівнем життя населення СРСР і його республіки значно відстають від розвинених країн Заходу, а система в цілому стала нездатна адекватно реагувати на глобальні виклики та проблеми, що постали перед людством: екологічну, продовольчу, проблему миру на планеті в умовах ядерного протистояння. Зроблений центральним керівництвом у Москві пошук

шляхів виходу з системної соціально-економічної кризи виявився невдалим. Керівництво Компартії України на чолі з В. Щербицьким скептично поставилося до реформ М. С. Горбачова. Протистояння консерваторів і реформаторів позбавило КПУ політичної ініціативи. У 1989 році В. Щербицького змінив помірний реформатор В. Івашко. Зріс вплив секретаря ЦК КПУ з ідеології Л. Кравчука [1].

Наміри горбачовського керівництва вивести економіку з застою і прискорити її розвиток не принесли успіху. Більш того, посилювалися негативні тенденції в цій сфері: радянська економіка рухалася від застою до занепаду. Господарська криза відчутно вдарила і по Україні. У 1990 році валовий національний продукт був на 2,4% менше попереднього року; національний дохід зменшився відповідно на 3,6%. Вперше за післявоєнні роки в республіці мало місце абсолютне зменшення випуску товарів народного споживання. Пропоновані центром шляхи розвитку економіки були половинчасті, у них переважали традиційні адміністративні підходи, вони не зачіпали існуючу політичну систему. Управління економікою залишалося централізованим, суворо лімітувався розподіл між республіками і регіонами фінансових, трудових і матеріально-технічних ресурсів [2].

Розпочате впровадження економічних методів управління господарством було обмежене: такі механізми економічного підйому виробництва як податок, кредит, фінанси використовувалися поверхово і непослідовно.

Економіка України залишалася одержавленою, була складовою частиною загальносоюзного господарського комплексу. 75-80% продукції української промисловості вироблялося підприємствами-монополістами. Як наслідок багато підприємств продовжували випускати неякісну продукцію, звужувати асортимент і невиправдано підвищувати на неї ціни. Відсутність вибору змушувала споживача купувати неякісну продукцію.

У розміщенні промисловості склалася структурна і територіальна диспропорція. В Україні частка галузей, в яких вироблялися засоби виробництва,

становила 70%, а галузей, які виробляли предмети споживання – 30%, тоді як в передових країнах Заходу було навпаки. У 1990 р. в Україні в сільському господарстві було зайнято 19,4% населення, промислового виробництва – 53,8%. в сфері обслуговування – 24,4% (в розвинених країнах Заходу більшість населення зайнято в сфері обслуговування) [2].

Економіка України орієнтувалася не на людей, на їхні потреби, а на виробництво заради виробництва. Серйозні диспропорції виявилися і в територіальному розміщенні виробничих сил. Рівень економічного розвитку центру і заходу України був майже вдвічі нижче, ніж Подніпров'я і Донбасу. Політика центрального керівництва привела до того, що в Україні склався дуже високий потенціал базових галузей виробництва. Але вони були орієнтовані на обслуговування потреб загальносоюзної економіки. Основу української економіки складали дотаційні видобувні галузі – вугільна, залізорудна, чорна металургія тощо. Державні інвестиції спрямовувалися переважно на прискорений розвиток атомної енергетики. Основну частку капітальних вкладень центральні відомства направляли не на модернізацію виробництва, впровадження високопродуктивних технологій, а на будівництво нових потужностей. Досить велика частина української промисловості була мілітаризована, тобто орієнтована на випуск військової техніки та озброєння.

На українських землях зосереджувалася майже четверта частина загальносоюзного промислового й аграрного потенціалу. Велика концентрація металургійних, хімічних, енергетичних підприємств створила складну екологічну ситуацію. В Україні в кінці 80-х років було сконцентровано близько 40% всього атомного енергетичного потенціалу СРСР. З огляду на це можна сказати, що Україна стала заручницею катастрофи на Чорнобильській АЕС, яка відбулася 26 квітня 1986 року.

У складному становищі перебувало і сільське господарство, хоча на вищому партійно-державному рівні тією чи іншою мірою намагався вирішити проблеми його розвитку. Центральне керівництво рекомендувало такі форми

господарювання, як бригадний, сімейний підряд, надання землі в оренду, організація кооперативів. Однак ці рекомендації матеріально не підтримувалися державою, не існувало належного правового забезпечення введення нових форм господарювання. До того ж такі форми господарювання були не до душі керівникам аграрного сектора, оскільки вони припускали зменшення ролі і скорочення управлінського апарату. Тому основними формами господарювання на селі залишалися колгоспи і радгоспи. Сільське господарство розвивалося на екстенсивній основі. Проведена в 1986 р паспортизація виробництва в аграрному секторі показала, що в колгоспах республіки частка ручної праці становила в середньому 75%. Ще вище були ці показники в овочівництві, садівництві, тваринництві. Зростання кількості виробленої продукції в колгоспах і радгоспах відбувалося за рахунок розширення посівних площ. Внаслідок ерозії ґрунтів втрачалися тисячі гектарів родючих чорноземів. І все ж Україна виробляла понад 23% сільськогосподарської продукції СРСР [2].

Існувала гостра проблема із забезпеченням населення м'ясо-молочними та багатьма сільськогосподарськими продуктами. В кінці 1980-х років у порівнянні з попередніми роками, обсяг м'яса і тваринного масла, що надходили в торгівлю з державних фондів, постійно зменшувався.

Економічна криза негативно позначилася і на соціальній сфері. За рівнем народжуваності в 1990 р. республіка займала 15 місце, за смертністю – поділяла з Естонією друге місце в СРСР. Природний приріст населення протягом 1980-1990 років знизився майже в 5 разів [2].

У соціальній сфері села та міста в кінці 1980-х років накопичилося багато невирішених проблем.

Досить гострою залишалася проблема якості сільського житла. Заходи щодо впорядкування та благоустрою багатьох сільських населених пунктів не вийшли за межі селянського двору. Вкрай повільно проводилася газифікація сіл. Відставало медичне і культурно-освітнє обслуговування.

Несприятливі умови для задоволення життєвих потреб сільського населення в порівнянні з міським спричинили міграційні настрої у значної частини жителів села, особливо молоді. Істотний відтік сільського населення в міста привело до того, що в селах почали переважати люди похилого віку, пенсіонери. Таким селам офіційна влада навішувала ярлик «неперспективних». Там закривалися школи, обмежувалася торгівля, згорталася соціальна сфера [2].

Незадовільним був стан із забезпеченням попиту населення на товари першої необхідності. Причини цього крилися насамперед в ослабленій увазі до роботи легкої промисловості та організації торгівлі. Запущено було і сферу послуг. Невпинно зростали ціни на товари і послуги як в кооперативному; так і в державному секторах торгівлі та побуту. Нескінченні черги в магазинах стали ознакою життя суспільства. На шляху доставки продовольчих і промислових товарів до споживача стали виникати різного роду посередники, які, минаючи державну систему торгівлі, наживалися на «чорному ринку». В обіг постійно увійшло таке явище як «дефіцит».

В кінці 1980-х – на початку 1990-х років відбулося різке розбалансування споживчого ринку. Пов'язано це було з тим, що радянський уряд ще у 1987 р. прийняв постанову про підвищення заробітної плати, але без будь-якої компенсації в обсягах виробництва. Протягом двох років грошові доходи населення зросли на 23%. В Україні без забезпечення товарами грошова маса збільшилася на 10 млрд. руб. Це – без урахування накопичених коштів, які зберігалися безпосередньо у населення. Все це стимулювало спекуляцію, активізувався вивіз товарів за межі республіки. Криза в торгівлі болісно вдарила по інтересам більшості споживачів, перш за все по соціально незахищеним верствам населення [2].

Негативні процеси в суспільстві поглиблювалися кампанією по боротьбі з пияцтвом і алкоголізмом, що мала загальнодержавний характер. В Україні в 1985 р. цілі райони і області оголошувалися «Зонами тверезості», де заборонялася будь-яка торгівля спиртними напоями. Протягом двох років в Україні було

вирубано 60 тис. гектарів виноградників. Такий підхід мав тільки тимчасовий ефект, він не ліквідував пияцтва, але стимулював інші негативні соціальні явища. Різко зросли самогоноваріння, спекуляція спиртів. Поширилися такі явища як наркоманія і токсикоманія. Якщо на початку 1986 р. в Україні було зареєстровано 18,4 тис. наркоманів, то на середину 1987 р. на обліку вже перебувало близько 28 тис. [2].

Отже, кризові явища в економіці у роки «перебудови» подолати не вдалося. Соціально-економічне становище України суттєво погіршилося і це призвело до посилення напруженості у суспільстві. У підсумку політика «перебудови» зазнала краху, Радянський Союз розпався і Україна здобула незалежність.

Література:

1. Украина в годы перестройки [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.hyno.ru/tom1/1643.html> - Заголовок з екрану.
2. Экономическая ситуация в Украине во второй половине 80-х годов [Електронний ресурс] // Режим доступу: <https://geomap.com.ua/ru-uh11/1088.html> - Заголовок з екрану.

*Зубарєв Д.О., магістр 2 року навчання
(гр. СОІ-18дм) кафедри історії та
археології СНУ ім.В.Даля*

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ВИКЛАДАННІ ІСТОРІЇ В СЕРЕДНІЙ ШКОЛІ

Вплив технологічних удосконалень та інновацій на освіту виходить далеко за рамки галузей інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ). Широкий доступ до Інтернету та зростання інформації на базі Інтернету змусили змінити педагогічні парадигми та стандарти. Термін «стандарт» вперше в системі освіти був прописаний у 1860 р. в Англії через прийнятий закон, котрий пов'язував обсяги фінансування шкіл з результативністю навчання у них. У 1980–1990-ті

роки національні стандарти освіти були розроблені у Великобританії, США, Франції, Італії та інших західних країнах. [17,49,55]

Проблема якості освіти у західних країнах (США, Великій Британії, країнах ЄС) постала у 50-60 рр. ХХ ст. [18], що було обумовлене соціально-економічними, політичними трансформаціями всередині цих країн після закінчення II СВ та початком НТР ХХ ст. Це призвело, у остаточному рахунку, до появи «інформаційної цивілізації». До сьогодні якісна освіта з комплексним урахуванням реалій та науково-технічних тенденцій розвитку є ключовим питанням національних стратегій розвитку цих країн.

З початку 1980-х років ми спостерігаємо трансформацію в технологіях спілкування. Відбулася конвергенція комунікаційних, медіа та інформаційних технологій (комп'ютер, обмін повідомленнями, телефон, принтер, аудіо- та відеоплеєр тощо), модальності (зображення, друк, звук тощо), практик (мистецтво, спілкування, дизайн, мода, кіно, маркетинг, програмування, технології тощо) та корпоративних формувань (кабельні та інтернет-провайдери, музика, газети, радіо та телебачення).[6,11] У наш час все це сформувало надзвичайно великий масив інформації, який дуже важко охоплювати та досліджувати без спеціального цифрового інструментарію.

У високо інформатизованих суспільствах це призвело до зниження рівня, подекуди критичного зниження, особистого спілкування у різних соціальних групах. Що стосується здобувачів середньої освіти, то така тенденція спостерігається у прямій залежності від зростання вікової категорії учнів. Тому перед вчителями постала нагальна проблема розробки нового ефективного педагогічного інструментарію з урахуванням особливостей сучасного суспільства та свідомим використанням можливостей інформаційних технологій для сфери освіти.

Починаючи з 2000-х рр. дедалі збільшується тенденція використання різноманітних інноваційних цифрових технологій при вивченні дисциплін історичного спрямування в західних закладах середньої освіти, що підвищує

показники успішності учнів у засвоєнні фактологічного матеріалу. Це підтверджується багатьма дослідженнями [1-16].

При впровадженні нових цифрових технологій в освітній процес вчителі проходять певні етапи розвитку - від користувачів-початківців технологій до тих, хто здатний використовувати технології для створення нового педагогічного досвіду для змістовного навчання. Це підтверджено відповідними дослідженнями [13;16].

У період з 1985 по 1998 роки Apple Computer співпрацювала з державними школами, університетами та дослідницькими агенціями, щоб досліджувати ставлення вчителів, їх практику та інтеграційну поведінку при використанні цифрових технологій. У ранніх звітах цього проекту було визначено п'ятиступеневий континуум інтеграції технологій: вступ, прийняття, адаптація, асигнування та винахід. Хоча це дослідження було проведено відносно давно, ці етапи все ще можна спостерігати у вчителів сьогодні. Ще один корисний аспект цього раннього дослідження - це визначення чотирьох важливих компонентів для ефективної інтеграції технологій, що описані вище: використовувані ресурси, роль вчителя, характер навчальної діяльності та роль учня (активна чи пасивна).

Термін «інформаційна грамотність» набув популярності у західних країнах і навіть був у центрі уваги другого національного плану освітніх технологій департаменту освіти США у 2000 р., де визначався як перехід до пошуку, аналізу, створення та обміну інформацією. [13,8]

При розгляді регіональних особливостей впровадження та використання педагогічних методик варто розуміти, що процес будь-якого навчання на всіх освітніх рівнях завжди повинен бути соціально сконструйованим, тобто відповідати як політиці держави у сфері освіти, так і вимогам соціуму щодо кінцевих практичних результатів теоретичного навчання на певному освітньому рівні.

Вивчення історії в рамках шкільної освіти в США відповідає наступним позиціям курикулуму Національного стандарту соціальних досліджень (з десяти наявних у ньому позицій): 1. культура; 2. час, безперервність, і зміни; 5. особистості, групи та інституції; 6. влада, повноваження та управління; 8. наука, технологія та суспільство; 10. теорії та практики громадянського суспільства. [13,411]

Для України термін «курикулум» відносно новий. Але взагалі у світі налічується понад сто визначень цього освітянського терміну. Вітчизняні науковці [19] дотримуються найбільш узагальненого визначення курикулуму, яке запропоновано Сесилією Браславскі та ЮНЕСКО (Міжнародне бюро з освіти), яка трактує освітній курикулум як певний договір між країною, її суспільством та її фахівцями у галузі освіти про курс навчання, який здобувачі освіти мають пройти у відповідний період їх навчання. Тобто це певний соціальний договір між усіма акторами педагогічного процесу у певній державі. З огляду на це, методика викладання певної шкільної дисципліни також дуже впливає на курикулум, бо не може бути відокремлена від нього у практичній площині.

Основний висновок вищевикладеного можна сформулювати наступним чином. Удосконалення цифрових технологій поряд із постійно зростаючою кількістю комп'ютерів та рівнем доступу до Інтернету в школах продовжує посилювати заклики до ширшого використання цифрових технологій в класі як високоефективного педагогічного інструментарію вчителя, що базується на національних освітніх стандартах. В еру інформаційних технологій почала простежуватися негативна тенденція втрати із віком навичок спілкування. Учні старших класів сприймають низький рівень спілкування та високий рівень перевантаження інформацією як належне.

Вважаємо, що такий стан речей має різко негативні наслідки для освіти, де чітка, налагоджена комунікація є необхідною умовою навчання. Тому належна організація кожного конкретного уроку з урахуванням педагогічно-

психологічних особливостей вікових груп учнів, застосуванням провідних педагогічних технік та технологій, спілкування учнівської аудиторії із вчителем та один з іншим в рамках начального класу - є запорукою ефективних демонстрацій остаточних знань, на основі яких у подальшому формуються очікувані суспільством компетентності учнів.

Література:

1. Cohen L. (2010) A Guide to Teaching Practice / Lawrence Manion (Contributor), Keith Morrison (Contributor)/ 5 edition. – NY-London: Routledge, 2010. - 560 p.
2. Debates in History Teaching (Debates in Subject Teaching) / Ian Davies (Editor), 2 edition. – NY-London: Routledge, 2017. - 322 p.
3. Eady M. J., Lockyer L. (2013) Tools for learning: technology and teaching strategies, Learning to Teach in the Primary School // Queensland University of Technology, Australia. // Access mode: <http://ro.uow.edu.au/cgi/viewcontent.cgi?article=1413&context=asdpapers> - Title from the screen.
4. Ginnis P. (2002) The Teacher's Toolkit: Raise Classroom Achievement with Strategies for Every Learner / Illustrated edition. - Crown House Publishing, 2002. – 376 p.
5. Harris R. (2013) The Guided Reader to Teaching and Learning History / R. Harris, K. Burn, M. Woolley / 1 edition. – NY -London: Routledge, 2013. - 320 p.
6. Petrina St. (2007) Advanced Teaching Methods for the Technology Classroom – NY: Information Science Publishing, 2007. – 415 p.
7. Phillips I. Teaching History: Developing as a Reflective Secondary Teacher / 1 edition. – SAGE Publications Ltd, 2008. – 288 p.
8. Reimagining the Role of Technology in Education: 2017 National Education Technology Plan Update / U.S. Department Of Education. Office of Educational Technology (January 2017) // Access mode: <https://tech.ed.gov/files/2017/01/NETP17.pdf> - Title from the screen.
9. Robin B. R. (2011) The Educational Uses of Digital Storytelling // Access mode: https://www.researchgate.net/publication/228342171_The_educational_uses_of_digital_storytelling – Title from the screen.
10. Runeckles Ch. (2018) Making Every History Lesson Count: Six Principles to Support Great History Teaching / Ch. Runeckles, A. Shaun (Editor), A. Tharby (Editor)/ Making Every Lesson Count series.– Crown House Publishing, 2018. – 160 p.
11. **Sousa Luiza de (2017) The effect of multimedia use on the teaching and learning of Social Sciences at tertiary level: a case study / Luiza de Sousa, B.Richter, C.Nel // Access mode: http://www.scielo.org.za/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S2223-03862017000100002- Title from the screen.**

12. Tarr R. (2016) A History Teaching Toolbox: Practical classroom strategies / 1 edition. – Create Space Independent Publishing Platform, 2016. – 158 p.
13. Technology integration for meaningful classroom use: a standards-based approach / Katherine S. Cennamo, John D. Ross, Peggy A. Ertmer/ International Society for Technology in Education. Second Edition. - Belmont, Calif.: Wadsworth/Cengage Learning, 2010. – 390 p.
14. Thomas E. (2017) 100 Ideas for Secondary Teachers: Outstanding History Lessons (100 Ideas for Teachers). - Bloomsbury Education, 2017. – 152 p.
15. Thorne S. (2018) Becoming an Outstanding History Teacher (Becoming an Outstanding Teacher) / 1 edition – NY-London: Routledge, 2018. – 156 p.
16. Weiner R.G. (1995) History: Teaching and methods // Access mode: <https://ttu-ir.tdl.org/handle/2346/1528> - Title from the screen.
17. Забезпечення якості загальної середньої освіти у провідних країнах Європи та США: Монографія / Л.Л. Волинець, А.П. Джурило, Г.С. Єгоров, Н.М. Лавриченко, О.І. Локшина, Б.Ф. Мельниченко, О.С. Оржеховська, О.О. Першукова, Н.В. Шеверун, О.М. Шпарик. За заг. ред. Локшиної О.І. - К.: Інститут педагогіки НАПН України, 2014. - 374 с.
18. Звіт про проведену науково-дослідну роботу з теми «Порівняльний аналіз забезпечення якості загальної середньої освіти у провідних країнах Європи та США» (заключний за 2012-2014 рр.) // Режим доступу: http://undip.org.ua/files/docs/%D0%97%D0%B0%D0%BA%D0%BB%D1%8E%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D0%B7%D0%B2%D1%82_1419.pdf – Заголовок з екрану.
19. Локшина О.І. (2015) Погляди зарубіжних педагогів на сутнісні характеристики курикулуму // Режим доступу: <https://visnyk.zu.edu.ua/Articles/79/10.pdf> - Заголовок з екрану.

Іванова Римма – магістр 2 року навчання (СОІ-18дм) кафедри історії та археології СНУ ім. В. Даля

ВИСВІТЛЕННЯ ОБРАЗУ ГЕТЬМАНА ІВАНА МАЗЕПИ НА УРОКАХ ІСТОРІЇ У СЕРЕДНІЙ ШКОЛІ

Найважливіша умова для розуміння учнями історичного процесу на уроках історії є дослідження історичних особистостей. Учень середньої школи краще засвоює історичні події, коли розуміє та співпереживає долю конкретних

історичних постатей. Неодноразово доведено, що підлітки, вивчаючи історію, без впливу вчителя можуть самостійно знаходити для себе кумирів. Проте тут варто зазначити, що кумири у дітей можуть бути не тільки позитивними героями [3].

Саме тому участь вчителя та його вплив на процес формування у дітей уявлення про історичні постаті має важливе значення. Вчителю треба показувати, в яких умовах жили ті чи інші особистості, який вплив вони мали, як саме змінювали хід тих чи інших подій. Саме це засвоюється учнями з інтересом. Дітям не цікаво просто оперувати подіями, бо вони хочуть мати картину перед очима, в якій головну роль відіграють конкретні історичні особистості, наприклад, такі, як Іван Мазепа. Значення цієї людини в історії треба оцінювати всебічно. Необхідно розкрити його діяльність, походження та наслідки його гетьманування [4].

Історичний діяч має відобразитися в світогляді дітей, як людина свого часу. На уроках історії треба підкреслити умови, які відігравали значну роль в процесі формування поглядів особистості. Іноді треба згадати лише стисло деякі відомості або просто процитувати висловлювання яке належить історичному діячеві. Можна просто зіставити кілька хронологічних дат аби дати стислу характеристику особі.

Дуже важливо показати прагнення тієї чи іншої історичної постаті вирішити проблеми, що були обумовлені історичним розвитком суспільства. Вчитель не може поза увагою залишити відомості про історичну обстановку в якій жив та діяв той чи інший історичний діяч. Так, приступаючи до вивчення історичного портрету Івана Мазепи, разом з учнями треба згадати про основні події, що відбувалися в Україні в XVIII ст. Крім того потрібно з'ясувати необхідність державних перетворень, які назрівали в той час, а також наявність конкретних передумов для їх проведення. Тоді завдання, поставлені гетьманом Іваном Мазепою і його соратниками набувають розуміння учнями історичної обумовленості [1].

Окрім того, неможливо розкрити історичну постать без зв'язку до певної суспільної групи, інтереси якої він відображає в своїй діяльності. Коли ми акцентуємо увагу на прогресивних рисах Івана Мазепи, ми відзначаємо і відповідний характер у плані його ставлення до своєї країни, його діяльності у політичній та культурній сферах, де він залишив найбільший набуток. І тут вчителю варто запитати дітей про розвиток зовнішньої політики за часів гетьманування Івана Мазепи.

Іван Мазепа, як і будь-яка інша історична постать не може бути лише ім'ям для учнів. Зрозуміло, що перелік імен, в т.ч. видатних людей, які внесли вагомий внесок у розвиток української державності ніякої користі для знань школяра не принесе. Івана Мазепу треба представляти на уроці як живу постать, яка має свій характер, свої специфічні риси внутрішнього світу, зрештою - свою зовнішність. Для цього треба використовувати засоби конкретизації образу. У цьому сенсі підійде портрет людини, сюжетна ілюстрація, спогади сучасників, а також цитати, які відображають основні риси характеру та світогляду людини. Нажаль, дослідженню портрета історичного діяча на уроках історії, як правило, відводиться дуже мало часу. У навчальному процесі на сьогодні склалася так практика, що тільки окремим, найбільш вагомим у політичному сенсі постатям вчитель приділяє цілий урок [2].

Вчитель має показати дітям, що будь-які рішення в історії приймають саме люди. Це вони – політики, військові, науковці – творці історії.

Для того, щоб переконати учнів у тому, що перетворення в Україні в XVIII ст. не були і не могли бути результатом діяльності лише окремих особистостей, навіть такої енергійної, як Іван Мазепа, треба згадати тих, які оточували гетьмана, в т.ч. намітити їх індивідуальні риси, дати їм відповідну характеристику [7].

Щодо причин введення особистостей (історичних постатей) в освітній процес, то їх, як нам вважається, декілька, а саме:

Перша. Більшість особистостей висловлювали інтереси певних груп людей Чий інтереси, чому саме цих груп людей, в чому ці інтереси полягали? Саме це повинно потрапляти в поле уваги учнів. А без цього і історія неповноцінна і особистості входять в неї ніби тільки через ім'я, а не діяльність. Тому вчитель, і в цьому ми впевнені, повинен уникати загальноприйнятих штампів: просте перерахування ряду діячів з додаванням «та ін.».

Друга. Багато особистостей не залишалися прихильниками однієї ідеї, одного суспільно-політичного ладу, однієї Вітчизни. Учні ж, одного разу почувши оцінку особистості, ознайомившись з її ідейною платформою, в подальшому використовують ці матеріали, незалежно від часу і діяльності, однозначно, що найчастіше приводить їх до помилкових висновків.

Третя. Має місце і тенденція, коли історичні особистості з часом, в т.ч. через певну ідеологізацію, «перетворюються» до невпізнання. В Івані Мазепі в один час одні бачили талановитого державного діяча, а в інший вважали Мазепу зрадником. Таку розбіжність підходів в оцінках особистостей демонструють і сучасні історики. І тут, безумовно, потрібен коментар вчителя.

Четверта Чимало учнів знаходять кумирів без будь-якого вчительського впливу. І тут багато з них можуть взяти приклад саме з Івана Мазепи.

П'ята. Історія саме в шкільному віці краще засвоюється через «людську» її сторону, через долі конкретних людей. Показ того, як жили окремі особистості, як впливали на хід подій в історії запам'ятовується і засвоюється учнями з великою цікавістю, на відміну від підходу, коли вчитель викладає матеріал поза впливу на історичні процеси яскравих особистостей.

Отже, портрет історичного діяча Івана Мазепи доцільно розглядати в контексті історичної епохи, в якій він жив. Треба добре усвідомлювати, яке оточення було в гетьмана, чим він керувався у прийнятті рішень, які впливали на долю держави.

Розроблену нами методику дослідження історичної персоналії ми впровадили на двох уроках для учнів 9 класу.

Література:

1. Вяземский Е.Е., Стрелова О.Ю. Методические рекомендации учителю истории: Основы профессионального мастерства. - М.: Владос. 2000. - 160 с.
2. Гамезо М.В. Возрастная и педагогическая психология / Под ред. Гамезо М.В., Матюхіна, М.В., Михальчик Т.С. - М.: Просвещение, 1984. - 256 с.
3. Ковалевська О. Іван Мазепа у запитаннях та відповідях. – К.:Темпора, 2008. – 200с.
4. Ковалевська О. Іван Мазепа. – К.:ТОВ «Видавництво Дельта», 2009. – 52с.
5. Настольная книга учителя истории. 5-11 классы / Авт.-сост. Чернова М.Н.. - М.: Эксмо, 2006. - 624 с.
6. Павленко С. Іван Мазепа. – К.: Видавничий дім «Альтернативи», 2003. – 416с.
7. Сергийчук В. Кого предал гетман Мазепа. – К.: Издательский центр «Просвіта», 2006 – 160 с.
8. Сластенин В.А. Педагогика: Учебное пособие. - М.: «Академия», 2007. - 576 с.
9. Степанищев А.Т. Методика преподавания и изучения истории: в 2-х частях. - М.: Владос, 2002. - 186 с.
10. Степанищев А.Т. Методический справочник учителя истории. - М.: Владос, 2000. - 320 с.
11. Студеникин М.Т. Методика преподавания истории в школе: Учебник для студентов вузов. - М.: Владос, 2000. - 240 с.
12. Шевчук В. Просвічений володар: Іван Мазепа як будівничий Козацької держави і як літературний герой. – К.: Либідь, 2006 – 464с.

*Кубкіна А. В. студент групи ІА-16д
Освітнього ступеня бакалавр.
Науковий керівник к.і.н., старший викладач
кафедри історії та археології
юридичного факультету СНУ ім. В. Даля.*

РЕВОЛЮЦІЯ ЯК СУСПІЛЬНИЙ ФЕНОМЕН

Першою ознакою держави є населення, пов'язане з державою шляхом громадянства або підданства. Громадянство (підданство) представляє собою стійкий зв'язок особи з державою. Громадяни кожної окремої країни зобов'язані виконувати всі правові вимоги, які надходять від держави, та в свою чергу мають

право на захист своїх інтересів (прав) з боку держави, не лише в її межах, а й за кордоном. Саме тому нестабільність державного устрою першими відчувають на собі громадяни (народ). Народ, як основний двигун революційних дій висловлює своє невдоволення масовими спалахами агресії та бунту. Революції, як відомо виникають за причин внутрішньої та зовнішньої не стабільності держави.

Революція – (від лат. *revolutio* - поворот, переворот), глибока якісна зміна в розвитку явищ природи, суспільства або пізнання (напр., науково-технічна революція, культурна революція і т. д.). Найбільш широко поняття революції застосовується стосовно суспільного розвитку та становлення великих змін.

Зазначений термін є невід'ємною частиною діалектичних концепцій розвитку. Він розкриває внутрішній механізм закону переходу кількісних змін у якісні. Революція означає перерву поступовості, якісний стрибок у розвитку. Революція відрізняється від еволюції - поступовим розвитком процесу, які відображаються у реформах та змінах.

Тому революції виникають найчастіше через невдоволення жителів країни політичним, економічним та культурним станом держави, які висловлюють свої думки радикальними способами.

У той час, коли вітчизняна гуманітарна наука в значній мірі втратила інтерес до пізнання феномену революції (серед досліджень, здійснених науковцями країн колишнього СРСР в останні роки, слід назвати роботи А. В. Ванчикової , О. С. Грязнової , Г. О. Завалько , Ю. М. Назарова), сучасна західна гуманітарна наука протягом тривалого часу приділяє цій значну увагу зазначеній проблемі.

Новий етап у дослідженні проблеми революції серед закордонних дослідників розпочався у 20-30 рр. ХХ ст. та був пов'язаний із роботами П. Сорокіна, Л. Едвардса, Д. Петті, К. Брінтона. У 50-60 рр. сформувалися два основні теоретичних напрями: теорія системного - ціннісного консенсусу (Н. Смелзер, Ч. Джонсон) та агрегативно-психологічний підхід (Дж. Дейвіс, Т.

Гьорр). У 70-80-х рр. з'явилися теорія модернізації С. Хантінгтона, теорія ресурсної мобілізації Ч. Тіллі, теорія елітної революції Е. Тримбергера та структурний підхід Т. Скочпол. Концепція, запропонована Т. Скочпол, тривалий час була в західній науці домінуючою. Зазначена концепція пояснювала виникнення революції сукупністю ряду конфліктів за участю держави та всіх верств суспільства. У межах структурного підходу Т. Скочпол визначила революцію як «стрімке, докорінне перетворення державних і класових структур суспільства.., супроводжуване й почасти здійснюване за допомогою повстань мас, що мають класову основу».

Події кінця 80-х – початку 90-х рр. ХХ ст. пов'язані з падінням соціалізму в Східній Європі та СРСР, поява фундаменталістських ісламських рухів, революційні процеси в Латинській Америці та інш. дали потужний поштовх початку нового етапу теоретичних досліджень проблем революції. Якщо раніше в центрі уваги дослідників в основному були «великі революції» в Англії (1640 р.), Франції (1789 р.), Росії (1917 р.) та Китаї (1949 р.), то сьогодні емпіричне поле досліджень значно розширилося. Д. Голдстоун небезпідставно порівнював сучасне дослідження причин, закономірностей та наслідків революцій із амебою, яка розтягується по різних темах та напрямкам у відповідь на ті або інші подразники.

Таким чином, аналізуючи вищезазначене, логічним є висновок щодо неоднозначності такого явища як революція, про що свідчить велика кількість дослідників, які висували певні гіпотези щодо походження та суті цього явища, наділяючи його певними властивостями та характеристиками. Варто зауважити, що велика кількість теорій щодо походження та сутності революції та відсутність єдиної думки стосовно означення цього явища, свідчить про недостатній рівень вивчення та відсутність усестороннього комплексного дослідження проблеми.

*Онищенко Данило, студент
освітнього ступеня бакалавр, групи
IA-17д кафедри історії та
археології СНУ ім. В. Даля*

ВНЕСОК АНТИЧНИХ ВЧЕНИХ У СУЧАСНУ НАУКУ

Античність є одним з найважливіших періодів в історії людства, саме у цей час виникла теоретична наука, метою досліджень котрої є знання, а не лише користь, яку з них можна отримати. Наука та культура Античності дуже сильно вплинули на подальшу історію Європи, в цей час виникла більшість сучасних наук, а багато винаходів, створених вченими античності, використовуються і у сьогоденні.

Завдяки демократичному устрою грецького суспільства у Стародавній Греції сформувалася наука сучасного типу, яка спиралася на докази, спостереження та критичне мислення. Найбільших успіхів грецька наука досягла у таких науках як фізика, математика, астрономія, механіка та медицина.

У початковому, або натурфілософському періоді грецької науки багато досягнень пов'язано з іменем Фалеса, її засновника. Йому належать численні докази різних геометричних теорем, введення календаря, що складається з 365-ти днів та великий комплекс астрономічних знань.

Важливою подією також було створення атомістичної теорії Левкіппа, він одним з перших виказав припущення, що все у світі складається з маленьких частинок – атомів.

Другий період, або класичний, був набагато більше насичений важливими відкриттями та великими вченими. Саме в цей час жив «Батько медицини» - Гіппократ, він поклав в її основу узагальнені результати спостережень за хворобами, їх залежністю від пори року, харчуванням та спадковістю.

Найвидатнішою фігурою цього періоду і усієї античної науки в цілому вважається Арістотель. Йому належить багато творів з фізики, оптики, філософії.

Його трактати «Про душу», «Політика» та «Афінська політія» дозволяють вважати його засновником психології та політології [1].

Елліністичний період можна вважати найрезультативнішим для античної науки, в цей час науки остаточно відокремились від філософії та отримали свою власну спеціалізацію.

Перший трактат з математики, що дійшов до нас, носив назву «Начала» та був створений вченим на ім'я Евклід, у ньому він систематизував досягнення своїх попередників та свої власні. Створені у III ст. до н.е. «Начала» ще на протязі двох тисячоліть були базовим підручником з геометрії.

Одним з найвідоміших вчених цього періоду є Архімед. Йому належить багато творів з математики, механіки та астрономії. Своім «законом Архімеда» він започаткував гідростатику, а такі його винаходи як шнековий гвинт та підйомний механізм – поліспаст використовуються і сьогодні.

Аристарх Самоський був першим, хто спробував визначити розміри Сонця і Місяця за спостережуваними даними, і хоча він отримав помилкові результати, це був дуже важливий крок, оскільки він заклав традицію математичних методів в астрономії. Ще одним його великим досягненням було створення першої геліоцентричної системи світу, на жаль його гіпотеза не отримала підтримки у його сучасників, і до часів Коперника астрономія розвивалася на основі ідеї що Земля є центром Всесвіту [2].

Антична наука пройшла довгий шлях від натурфілософії до розгалуженої системи різних наук. Античні вчені, більшість з яких використовувала в якості інструментів лише свій розум змогли зробити багато винаходів та відкриттів, які пройшли перевірку часом та сучасною наукою. Ними був сформований критерій науковості знання, який актуальний і сьогодні: наука – це раціональне знання, яке можна довести.

У XIV ст., після майже тисячолітнього занепаду, почалося відродження науки та високої культури, і почалося воно з відновлення пам'яті про досягнення в античній науковій та філософській діяльності.

Джерела та література

1. Солощенко В. Античная наука [Електронний ресурс] / Виктор Солощенко – Режим доступу: <https://moluch.ru/conf/ped/archive/309/14590/>
2. Чельшев П. Философия науки от Античности до наших дней [Електронний ресурс] / Павел Чельшев – Режим доступу: <https://applied-research.ru/ru/article/view?id=8659>
3. Левін О. Є. Міф. Технологія. Наука / Олексій Левін // Природа. – 1977. – № 3. – 81 с.
4. Гайденко П. П. Історія грецької філософії в її зв'язку з наукою / Піама Гайденко – М., 2009. – 264 с.

*Пилипчук О.О. к.і.н., ст. викладач
кафедри «Філософія та історія науки й
техніки» Державного університету
інфраструктури та технологій МОН
України*

САМОУПРАВСТВО У ВІТЧИЗНЯНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ

(II половина XIX століття)

В історії світового і українського права такі поняття як «самосуд» і «самоуправство» завжди були досить популярними, адже вони нап'язані із психологією людини, її ставленням до кривдника, а також до пануючої в країні карної системи. Самоуправство є таким незвичайним правопорушенням, який легко сплутати з іншими, тому що будь яке правопорушення в певній мірі вже містить в собі ознаки самоуправства.

Самоуправство – це така злочинна дія, соціальна небезпека якої посягає на громадянські права людей і на авторитет органів державної влади. Самоуправство значно відрізняється від насилля. За своєю природою воно спрямоване на відновлення дійсного або передбачуваного права тільки самовільними заходами. Натомість як насилля – це дія, яка наперекір законній

владі, посягає на права ближнього, на порушення яких у винного не було ні дійсного, ні передбачуваного права. А зовнішня дія в самоуправстві виражається вже у формі обману, фальсифікації чи насилля [1].

В історії українського права поняття «самоуправство» вперше з'явилося ще за часів Київської Русі, коли основним джерелом права була «Руська правда» – збірка староруських правових норм Київської держави XI – XII ст., яка містила норми торговельного, кримінального, спадкового і процесуального права, і була сформована на основі норм звичаєвого права. Згідно цього нормативно-правового акту було дозволено кровну помсту, так званий *Принцип таліона* – принцип відплати, призначення покарання за злочин, відповідно до якого міра покарання повинна була буквально відповідати шкоді, заподіяній злочином («око за око») [2].

У 1072 р. у Вишгороді відбувся з'їзд Ярославичів, на якому було заборонено кровну помсту і замінено її грошовими стягненнями. Усіх, хто був ображений, закон направляв до князя. Звичайно, були нерідкими випадки, коли люди чинили самосуд. Остаточно кровну помсту, як законний засіб вирішення конфлікту, було скасовано київським князем Володимиром Мономахом.

За часів Великого князівства Литовського, згідно Литовських статутів, самоуправство заборонялось, але встановлювався відповідний порядок дій для вирішення тих чи інших конфліктних ситуацій. За доби Гетьманщини у нормативно-правових актах, таких як «Права, за якими судиться малоросійський народ» або «Універсали Богдана Хмельницького» поняття «самоуправство» не використовувалось, тому, в певній мірі, дозволялось вирішувати спірні питання власними зусиллями.

У Російській імперії поняття «самоуправство» існувало ще з часів дії «Соборного укладення» 1649 року. Йому було чітко визначення, а також діяла заборона вирішувати будь-які спірні справи без суду. Навіть поміщикам заборонялось вершити самосуд над кріпосними за втечу і повернення,

незважаючи на те, що останні були, можна сказати, власністю господаря. Заборонявся самосуд над розбійниками [3].

Вперше, на території сучасної України окрема норма за самоуправство і відповідні до неї санкції з'явилися в «Укладенні про покарання кримінальні і виправні» 1845 року. Так, у Розділі IV «Про злочини і проступки проти порядку управління» Ст. 300 містила такі положення: *«Хто у випадку заподіяної йому несправедливості, або у випадку невиконання законних вимог, замість того, щоб клопотати до суду про задоволення своїх вимог, згідно встановленого порядку, застосує для цього самовільні насильницькі міри, то за таке самоуправство піддається: або ув'язненню в тюрмі на період від 6 місяців до одного року; або арешту на період від 3 тижнів до 3 місяців; або грошовому стягненню від 5 до 50 рублів; або ж суворій догані у присутності суду, дивлячись за обставинами, які можуть як збільшувати, так і зменшувати його вину. Але якщо при цьому будуть ним заподіяні кому-небудь побої, рани, каліцтво або ж катування чи муки, або ж сама смерть, то покарання йому визначається за правилами сукупності злочинів¹»*[4, С. 119].

Як бачимо, це була досить конкретна, прогресивна норма на той час, адже навіть не у всіх країнах Європи було в законодавстві чітко визначено поняття «самоуправство». Пізніше ми знаходимо подібну норму і в «Статуті про покарання, які призначаються мировими суддями» 1864 р. у главі 11 «Про образу честі, погрози і насилля» [5, С.577].

На засіданні Київського юридичного товариства від 17 лютого 1878 р. член КЮТ С.В. Корчинський зробив доповідь на тему «Про самоуправство за російським законодавством», у якій зазначив, що у другій половині XIX ст. самоуправство було вже слабким, ледь помітним залишком тих давніх часів, коли стан суспільства був на такому рівні розвитку, що особистий захист себе і своїх прав, у випадку їх порушення, складав природне право, обов'язок і

¹*Сукупність злочинів* – здійснення двох або більше самостійних злочинних дій, передбачених різними статтями або різними частинами однієї статті Особової частини Кримінального кодексу України (Ст.33 ККУ).

необхідність кожного суб'єкта, коли особиста розправа і самосуд над винним були нормальним явищем у суспільстві.

З часом, із розвитком суспільства, захист себе і своїх прав власними силами став відчувати обмеження через зародження і розвиток ідеї загальнодержавного суду. На перших етапах і цивільний, і кримінальний суд ще відображав певні наслідки переходу від особистих способів відновлення порушеного права до суспільних, поки, з часом, самосуд повністю не було знищено загальнодержавною юстицією. При цьому, по мірі того, як функції державної юстиції розвивались і міцнішали, самосуд став переслідуватись законом, і винний відповідав відповідно до цивільного або кримінального законодавства.

«Самоуправство стоїть на межі цивільного і кримінального права і сприймається і як кримінальний проступок, і як цивільне правопорушення. В обидвох випадках воно було такою дією винного суб'єкта, яка була спрямована на задоволення себе або на здійснення свого права, дійсного або уявного, власними силами, незважаючи на заходи, встановлені владою» [6, С.80].

Така думка була сформована на підставі того, що в державі існував правильно організований суд, який єдиний у державі мав право карати винних і задовольняти потерпілих.

В галузі цивільного права самоуправство носило майновий характер і полягало у заволодінні або розпорядженні чужим майном. Такий характер цивільного правопорушення самоуправство набувало у той момент, коли воно, порушуючи майнові права, не несло ознак кримінального злочину і коли за нього тільки потрібно було визначити винагороду власнику або відновити права його володіння. Коли ж самоуправство виражалось у скоєнні такої дії, яка мала кримінальний характер, то ставало вже кримінальним злочином. У цьому випадку воно проявлялось тоді, коли винний суб'єкт, з метою самозадоволення або відновлення свого майнового права, вдавався до обману або насилля з порушенням тілесної недоторканості противника із допомогою таких мір, які обмежували немайнові права людини, такі як особиста безпека, збереження

здоров'я, свобода місцеперебування, життя. Самоуправство, як самозадоволення – самосуд кваліфікувалось тільки при існуванні фізичного насилля над особистістю.

Таким чином, С.В. Корчинський підкреслив, що існувала важлива відмінність між цивільним і кримінальним самоуправством. Що у вітчизняному законодавстві не існувало поняття цивільного самоуправства, а тільки кримінальне. І він вважав це великою прогалиною у законі. Зокрема він зазначав: *«Неіснуюче, на перший погляд, в нашому законі цивільне самоуправство, насправді існує. Уся суперечливість відбувається через те, що самоправні цивільні діяння, які не мають ознак кримінального характеру, нічим не відрізняються від простого цивільного заволодіння, розпорядження або користування чужим майном, а тому справедливо відносяться нашим законом до названих правопорушень, при чому поняття самоуправство не визнається таким діянням»* [Там само, С.82].

Таким чином, на думку вченого, виникла правова колізія, згідно якої одні правопорушення вважались самоуправством, а інші ні, хоча мали багато спільних ознак.

За Кримінальним укладенням 1845 р. поняття «самоуправство» взагалі стосувалось лише тих випадків, коли існувала дія або загроза життю і здоров'ю людини. Пізніше, вже у «Статуті про покарання, накладені мировими суддями» 1864 р. з'явилась норма за самоуправство без нанесення тяжких побоїв, ран, каліцтва або смерті. Її санкція полягала у арешті строком до 3 місяців. Тобто поняття «самоуправство» розмежовувалось тільки фактом існування у цій дії фізичного насилля над особистістю. Але існувало багато випадків насилля в злочинах, коли справа стосувалась майна.

Ці норми породили і відповідну касаційну практику. В одних випадках суд дивився на самоуправство, як на кримінальну дію, в іншому – ні, все в залежності від випадку. Таким чином, суд, не маючи законного визначення поняття «самоуправство» без насилля, нерідко змішував самоправні дії

кримінальні і цивільні, а іноді визнавав окремі випадки самоуправства як кримінальні, натомість коли вони носили характер цивільних правопорушень.

Наприкінці 70-х рр. XIX ст. обов'язковою умовою в рішеннях суду було фізичне і вже моральне насилля, яке полягало в злочинних діях проти волі потерпілої особи. Знову таки, такі правопорушення відбувались як в цивільній так і кримінальній галузях [7].

Сергій Володимирович вважав, що питання про розгалуження цивільного і кримінального самоуправства мало чималі труднощі, які нагадували собою зусилля юристів визначити кримінальну вину і цивільну неправду. Тому він пропонував ініціювати можливість введення у вітчизняне законодавство правових норм, які б розділяли кримінальне і цивільне самоуправство.

Крім того, він зазначав, що самоуправство – це дія, яка у вітчизняному законодавстві завжди кваліфікувалась разом із відповідною злочинною дією, тобто воно не визнавалось самостійним правопорушенням. В першу чергу через те, що будь-яка злочинна дія в певній мірі це вже самоуправство. Незважаючи на це, вчений наполягав на тому, що все ж таки в законі повинна бути окрема норма, яка б кваліфікувала самоуправство як окремий злочин. Він пояснював це тим, що у правовій свідомості кожного народу поняття «самоуправство» носило окремий, яскраво виражений характер злочинності, не схожий ні на злодійство, ні на обман, ні на насилля. Що люди ніколи не назвуть самоправця злодієм або шахраєм. А законодавство завжди повинно було служити вираженням правових ідей, які живуть у свідомості народу і слугують для оцінки злочинних явищ, а також для оцінки репресивних заходів проти них. Тому самоуправство в Російській імперії не могло бути змішане з іншими покараннями.

Дана доповідь викликала заперечення з боку членів Київського юридичного товариства, зокрема П.К. Скорделлі, Є.І. Левинського, В.С. Стрельнікова, М.П. Орлова, В.Г. Демченка. Зокрема, голова Товариства В.Г. Демченко зазначив, що що будь-яке самоуправство складалось із самовільного задоволення своїх претензій або відновлення своїх прав. Що воно завжди було однорідним і

не містило у собі ознак для відмінності цивільного і кримінального самоуправства. Що такими ознаками можуть бути лише властивості тих дій, в яких проявлялось самоуправство, і які власне і робили його караним. І так як у законі ці дії визначались самі по собі як злочини чи правопорушення, то і не було необхідності визначати самоуправство як окремий злочин. Інакше, це могло б, на думку Василя Григоровича, призвести до випадків змішування караного і некараного самоуправства [6].

На початку ХХ ст. основним джерелом кримінального права в Російській імперії було «Кримінальне укладення» 1903 р., яке, як не дивно, вже не містило окремої статті про самоуправство, а тільки норми, в яких окремі злочинні дії кваліфікувались як самоправні. І тільки в часи радянської влади, коли позаду залишились революційні часи, анархія і безлад, коли почали працювати суди, відповідні установи, самосуд і самоправство стали знову каратись законом. У Кримінальному кодексі УРСР вже існувала норма про самоуправство у всіх редакціях – і 1922, і 1927, і 1960 років, остання з яких діяла в Україні аж до 2001 р., поки не було прийнято чинний КК України [8].

На сьогодні, в чинному українському законодавстві поняття «самоуправство» зустрічається у Ст. 356 ККУ: *«Самоправство, тобто самовільне, всупереч установленому законом порядку, вчинення будь-яких дій, правомірність яких оспорується окремим громадянином або підприємством, установою чи організацією, якщо такими діями була заподіяна значна шкода інтересам громадянина, державним чи громадським інтересам або інтересам власника, карається штрафом до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або арештом на строк до трьох місяців»*[9].

А також у Ст. 186 Кодексу про адміністративні правопорушення: *«Самоуправство, тобто самовільне, всупереч встановленому законом порядку, здійснення свого дійсного або гаданого права, що не завдало істотної шкоди громадянам або державним чи громадським організаціям, тягне за собою*

попередження або накладення штрафу на громадян від трьох до п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і попередження або накладення штрафу на посадових осіб - від чотирьох до семи неоподатковуваних мінімумів доходів громадян» [10].

Але все ж таки у судово-слідчій діяльності під час кваліфікації правопорушень їй досі виникають труднощі розмежування самоуправства із іншими кримінальними злочинами або адміністративними правопорушеннями, адже їх склади схожі між собою і розрізняються тільки певними ознаками, на які в законі є прямі вказівки. В першу чергу це ступінь суспільної небезпеки і тяжкість правопорушення. Об'єктивна сторона у цих двох випадках співпадає, але основні її ознаки розрізняються за ступенем суспільної небезпеки.

Стосовно суб'єктивної сторони (вина, мотив, мета), саме вона відображає ті внутрішні процеси, які відбуваються у свідомості суб'єкта та характеризують його волю, психічне ставлення до свого правопорушення та його наслідків, тобто усю внутрішню сторону протиправного діяння.

Загалом, основними спільними ознаками адміністративного і кримінального правопорушення за статтею «самоправство» є суспільна небезпека, протиправність, караність та винність. А розділяє їх саме ступінь суспільної небезпеки, який відбувається на всіх ознаках складу злочину: об'єкті, об'єктивній стороні, суб'єкті і суб'єктивній стороні [11].

Як бачимо, ідеї і погляди С.М. Корчинського не були почуті свого часу, але можливо в його положеннях була доля істини, і більш детальний опис та галузеве розмежування даного злочину могли б спростити кваліфікацію вказаних правопорушень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Возьний В.І. Кримінально-правова характеристика об'єктивної сторони самоуправства (Ст.356 Кримінального кодексу України). *Юридичний вісник*. 2013. №2(27). С.136–139.
2. Пионтковский А. Об условном осуждении или системе испытаний. Одесса, 1894. 191 с.

3. Памятники русского права: Соборное уложение царя Алексея Михайловича 1649 года. Вып.6 / под ред. К.А. Софроненко. М.: Юрид. лит., 1957. 127 с.
4. Уложение о наказаниях уголовных и исправительных. СПб., 1845. 898 с.
5. Неклюдов Н.А. Руководство для мировых судей. Уставы о наказаниях. Том II. СПб., 1868. 777 с.
6. Научная хроника. Протокол №3 Киевского юридического общества. *Университетские известия*, 1878. №5. С.80–92.
7. Маркевич А.Р. Кримінальна відповідальність за самоправство в історії вітчизняного кримінального права. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2013. №2. С.283–296.
8. Бігун В.С. Правосуддя і самосуд: філософсько-правовий аналіз понять. *Юридична Україна*. 2009. №10. С4–9.
9. Кримінальний кодекс України. – <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
10. Кодекс України про адміністративні правопорушення. – <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>
11. Чаплинська Ю.А. Самоуправство в КУпАП та КК України: проблеми розмежування. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2011. №4. С. 281–287.

*Прокудіна К.В., магістрантка 2 року навчання (гр. СОІ-18дм) кафедри історії та археології СНУ ім.В.Даля
Науковий керівник: к.і.н., доцент кафедри історії та археології СНУ ім.В.Даля
Сапицька О.М.*

ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ В СУЧАСНІЙ ШКОЛІ

Підготовка молодшої людини до дорослого життя та громадської активності є метою інтерактивного навчання. Це є притаманним громадянському суспільству та демократичній державі. Саме це живить навчальні можливості здобувачів освіти замість передачі незрозумілої «готової» інформації, притаманної суспільному досвіду минулого. Уроки мають давати учням вміння свідомого громадянина та основи пізнання світу, а також навички і моделі поведінки в житті.

Новітні інтерактивні методи роботи з дітьми допомагають зрозуміти дітям зв'язок між тим, що відбувалось раніше та тим, що відбувається зараз, мати свою думку, аргументовно і тактично вести діалог із оппонентом тощо. Цей підхід при навчанні не має бути обґрунтованою моделлю засвоєння невідомих до цього знань умінь і навичок, а моделлю розвитку, яка забезпечить становлення особистості як суб'єкта життя.

Головною ідеєю сучасної освіти є самопізнання і самореалізація особистості учня, що потребує адекватних та зручних умов для навчання, за яких будь-який учень відчуватиме значущість своїх успіхів та особистісне інтелектуальне зростання, сформує звичку вивчення нового; підтримки розвитку вроджених задатків учня, його моральних якостей; підготовки учнів до подальшої життєвої активності, творчо усвідомленої діяльності, яка відповідатиме їхнім та суспільним потребам й зможе задовільнити їх прагнення до самореалізації та самоосвіти; прояви особистістих ініціатив. Усе це є дієвими компонентами зростання індивідуальної особистості, виявлення та підтримки творчого та інтелектуального розвитку. Дотримання цих умов є можливим в даному випадку за суб'єкт-суб'єктної форми навчання, на яку впливають інтерактиви.

Схоже ставлення до навчання у нас не є новим для звичного формату школи. Інтерактивні методи почали використовуватись та були досить популярними в дидактиці 20-тих років ХХ століття. Деякі методики з елементами інтерактивного навчання зустрічаються у В. Сухомлинського, а також в методиках новаторів 70-80-х рр. ХХ ст. – Ш. Амонашвілі, В. Шаталова, Є. Ільїна, С. Лисенкової тощо, у «Теорії розвивального навчання».

Метою діяльності вчителя історії має бути формування стратегії та тактики дій, які спрямовані на сприяння всебічного розвитку творчих здібностей учня при вивченні історії із застосуванням інтерактивних методів роботи. Вміння сформувати особистість, яка володіє навичками історичного та правового мислення, може особисто оцінити будь яку ситуацію та здатна особисто

контролювати власний розвиток та рівень внутрішньої культури і реалізувати свій творчий потенціал.

Розвиваючи творчі здібності учнів на уроках історії, треба вносити зміни в організацію навчального процесу, наприклад: зв'язок із реальним життям, саморозвитком; оптимальна комбінація індивідуальних та колективних методик діяльності в роботі; інформативність поданих знань; віра в сили учня. Основним напрямком розвитку творчих здібностей дітей вважається діалог – "вчитель-учень", та діалог "учень-учень", діалог "учень-учитель".

Використання інтерактиву в освітньому процесі допомагає побудувати процес навчання так, аби кожен учень міг застосувати набуті навички та знання в житті, зміг зрозуміти, що це може знадобитись у будь-якій ситуації – як на професійному, так і на соціальному або побутовому рівні, розумів, що будь-яка наука не існувала б сама по собі, так як тісно пов'язана з життям.

Урок в сучасному розумінні – це навчальний процес, у основі якого здобувач освіти відтворює здобуті знання. Використовуючи методи роботи, вчитель на занятті може відтворювати ситуації із реального життя; залучати учнів, об'єднаних у пари, малі групи до опрацювання документів (приміром, документальних джерел чи нормативних документів); проводити рольові й ділові ігри, практикувати роботу над проблемними та дискусійними питаннями у групах і в цілому в колективі. Це має сприяти формуванню умінь і навичок, системи цінностей, утворенню атмосфери співпраці та взаємодії в процесі навчання.

Уроки мають захопити учнів, пробудити в них інтерес та мотивувати, а також навчити самостійності у мисленні та діях. Ефект та сила впливу на емоції і свідомість людини у більшій мірі може залежати від умінь і стилю роботи з учнями конкретного викладача.

Застосування інтеракції передбачає певні зміни в структурі занять. Зазвичай, структура таких уроків має п'ять елементів:

мотивування; презентація теми та очікуваних результатів; надання необхідної інформації; вправа на закріплення – кульмінація уроку; підбиття підсумків, оцінювання результатів.

Головна мета сучасної школи - це не лише навчити молодого громадянина, а й зробити його компетентним в усіх сферах дорослого життя. Тобто, він повинен вміти використовувати придбані у школі знання, уміння і практичні навички, хотіти та мати можливість з успіхом діяти на їх основі. Вивчення курсу історії в нашій системі освіти спрямоване на розвиток таких напрямків, як:

- просторовий;
- хронологічний;
- логічний;
- інформативний;
- аксіологічний;
- мовний.

Використання «старого» підходу до вивчення історії (коли учень є «об'єктом» навчання, який повинен засвоїти і повторити матеріал, розказаний вчителем, який є в данному випадку «джерелом знань») не завжди може гарантувати успіх у виконанні поставленої задачі. Саме так сказав свого часу Ш. Амонашвілі: «Раніше, у тій давнині, коли я був імперативним учителем, я і не жив зі своїми учнями одним творчим горінням, та й складності, з якими вони стикалися, залишалися мені невідомими. Для них я був тільки контролер, а вони для мене – правильно або неправильно виконаними завданнями».

Література:

1. Активні та інтерактивні технології навчання (2004) // Віхи століть. – 2004. – № 4. – С. 48-74. // Режим доступу: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=2257. – Заголовок з екрану.
2. Хуторський А.В. (2004) Практикум по дидактиці і сучасних методів навчання.- СПб.: Пітер, 2004.- 541с. // Режим доступу:

- <http://eprints.zu.edu.ua/25153/1/%D0%94%D0%B8%D0%B4%D0%B0%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0.%20%D0%91%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%B7%D1%8E%D0%BA%20%D0%9E.%D0%A1.%2C%20%D0%92%D0%BB%D0%B0%D1%81%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE%20%D0%9E.%D0%9C..pdf> – Заголовок з екрану.
3. Короткова М.В. (2001) Проведення ігор і дискусій на уроці історії .- М.: Владос-Прес, 2001.- 172с. // Режим доступу: <https://www.twirpx.com/file/1539312/>– Заголовок з екрану.
4. Пометун О.І. (2009) Методика навчання історії в школі / О.І. Пометун, Г.О. Фрейман. – К.: Генеза, 2009. 328с // Режим доступу: http://chtyvo.org.ua/authors/Pometun_Olena/Metodyka_navchannia_istorii_v_shkoli/ – Заголовок з екрану.
5. Пометун О., Пироженко Л. (2004) Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. – К., А.С.К., 2004 // Режим доступу: https://pedagogika.ucoz.ua/knygy/Suchasnyj_urok.pdf - Заголовок з екрану.

Скурідіна Надія, бакалавр (гр. ІА-16д) кафедри історії та археології СНУ ім.В.Даля Науковий керівник: к.і.н., доцент кафедри історії та археології СНУ ім.В.Даля Саницька О.М.

ПОЛІТИЧНА СИСТЕМА ТА ІНСТИТУТ ВОЖДІВСТВА ЦИВІЛІЗАЦІЇ МАЙЯ

Вчені поділяють історію майя на періоди. Зміна кожного з них характеризується значними трансформаціями в політичній системі регіону та господарській діяльності місцевих жителів.

Період формування, або докласичний, що тривав з 2000 р. до н. е. (а у деяких джерелах з 1500-го або навіть з 1000 р. до н. е.) до приблизно 250 р. н. е. (або 150 р. н. е.). Точкою відліку прийнято вважати появу перших постійних землеробських поселень, тому хронологія цього періоду постійно уточнюється у зв'язку з новими археологічними відкриттями. Поступово відбувається формування інституту вождівства. Вже в формативний період на Юкатані виявляються ритуальні центри з платформами, побудованими на місцях

природних піднесень рельєфу. Протягом цього часу йшов найбільш бурхливий розвиток племен майя, які проживали в гірських районах Гватемали і на узбережжі Тихого океану, хоча в кінці цього періоду храми вже зводилися на Юкатані і в Петені.

Протокласичний період припадає на 150-300 р. н. е., коли були закладені основи подальшого блискучого класичного періоду. Деякі автори не виділяють протокласичний період окремо, а вважають його частиною періоду формування.

Класичний період, який тривав з 300-го до 925 р. н. е., - є періодом найвищого розквіту цивілізації майя, проте існують свідчення, що приблизно з 800-го по 925 р. н. е. відзначається деякий спад розвитку. Він поділяється на три фази: ранню (300-600 роки), пізню (600-830 роки) і термінальну (830-925 роки). Це - епоха розквіту цивілізації майя, зростання міст і монументального будівництва. До кінця класичного періоду в регіоні проживання майя відбуваються значні зміни, що призвели до краху колишньої системи і формування нової політичної структури, а також змін у релігії, архітектури та суспільному житті. Міжцарів'я наприкінці термінальної фази класичного періоду тривало приблизно 50 років в X столітті нашої ери. У цей період суспільство майя опустилося до рівня культури, що існувала приблизно за 900 років до цього.

Посткласичний період почався близько 1000 року. Посткласичний період став свідком відродження культури майя і виникнення нових міст і міст-держав, зокрема на півострові Юкатан. Цей період тривав до завоювання цих територій іспанцями. З падінням міста Таясал - столиці народності іца у 1697 році, майя остаточно позбулися своєї незалежності. З цього часу починається колоніальна епоха розвитку Мезоамерики.

Слід пам'ятати, що датування ранніх періодів майже повністю засноване на даних, отриманих археологами, а не на документах. Воно спирається здебільшого на порівняння предметів матеріальної культури і стилів. Найбільш рання дата, наявна в написах, відповідає приблизно 31 р. до н.е. Вона зроблена

на стелі, виявленої в Чьяпа-де-Корсо у мексиканському штаті Чьяпас. Це місце знаходиться за межами споконвічної території майя, але в написах використаний «довгий рахунок» – різновид календаря, створення якого приписується майя. Найбільш ранні написи, виявлені в межах визнаних земель майя, датуються 292-м і 320 р. н. е., тобто напередодні та на початку класичного періоду.

Місця перебування майя, що відносяться до класичного періоду, за мірками існуючих тоді в Європі міст - містами не були, а були, в першу чергу, центрами відправлення релігійного культу. Розташування простих помешкань в безпосередній близькості від храмів-пірамід лише ненабагато перевищувала концентрацією таких же житлових будівель в більш віддаленій місцевості.

Зазвичай держава майя складалася зі столиці і кількох менших міст та інших поселень навколо неї. Кожним таким політичним утворенням керував цар – «ахав». Титул цього правителя записувався спеціальним ієрогліфом, який вчені називають емблемним. Він включав в себе постійні елементи, що читаються як «священний владика», і мінливий знак, що позначав назву держави. Іноді назва держави і столиці збігалися. Але найчастіше головне місто мало іншу назву. Через те, що емблемний ієрогліф міг змінюватися при переході території з одних рук в інші, можна припустити, що він був пов'язаний не стільки з географічною областю, скільки з правлячою династією або територією, з якої, згідно з переказами, походили вожді. До теперішнього часу емблемні ієрогліфи знайдені не для всіх держав майя, а з тих, що виявлені, прочитані також не все. На Юкатані письмових джерел менше, ніж у південних низовинах майя. Це створює певні труднощі для дослідників.

В кожній державі майя шанували своїх богів. Саме вони вважалися найбільш важливими покровителями правлячої династії. Коли йшли війни між державами, то воїни несли на полі бою спеціальні паланкіни зі статуями своїх небесних покровителів. Захоплення такого паланкіна вважалось великою удачею в битві. Перемога одного ахава над іншим вважалась також перемогою богів його династії над богами противника. Крім покровителів династій існував також

загальний пантеон богів, які шанувалися в більшості держав майя, а також деякі боги, що прийшли до маянців з інших регіонів Мезоамерики, що свідчить про існування та вплив зовнішніх зв'язків населення цього регіону.

Серед численних царств майя одні були більш могутні, а інші - менш. Тому природно, що сильні держави підкоряли слабкі. Такі зв'язки можуть здатися схожими на феодалні відносини в Європі. Однак у майя вони носили сакральний характер і не обривалися навіть після смерті гегемона. Проміжний ранг мали держави, залежні від великого гегемона, але котрі мали у своєму підпорядкуванні більш дрібні державні утворення.

В ході майже безперервних воєн межі великих царств часто змінювалися, а дрібні держави переходили з однієї сфери впливу в іншу. Особливо кривавими були війни наприкінці класичного періоду. Можливо, саме запеклі конфлікти призвели до знищення еліти суспільства і, як наслідок, колапсу цивілізації класичного періоду. Важливо відзначити, що держава, що потерпіла поразку у війні, не припиняла свого існування, а потрапляла в залежність від переможця. Часто на трон підкореної держави садили нового владика, іноді з тієї ж переможеної династії. Але зміна правителя відбувалася далеко не завжди. Підкорений цар міг присягнути новому володареві і продовжити керувати власною державою. Втім, іноді завойовник міг додати до своєї титулатури другий емблемний ієрогліф на знак контролю над захопленою територією. Повне знищення держави-супротивника ніколи не було метою війни, можливо тому що майя вірили в сакральний характер кожного царства. Війни того часу носили сакральний характер і вважалися протистоянням богів однієї династії і небесних покровителів іншого. Тому міждержавні союзи у світі майя були дуже нестабільними.

Верховний правитель керував сходженням на престол підлеглих владик. У текстах з південних низин вказується, що коронації зазвичай відбувалися в присутності вождя держави-гегемона. Якщо ж правитель невеликої держави переходив із сфери впливу одного могутнього політичного утворення під

заступництво іншого, церемонія коронації повторювалася вже у присутності нового сюзерена.

Правитель майя не тільки керував підлеглими землями і поселеннями. Він також здійснював зв'язок своїх підданих з богами. Ця функція була найбільш важливою, і саме на ній обґрунтовувалася легітимність влади. Тому правителі майя мали в складі титулу слово «кухуль» - «священний», проте деякі підлеглі владика не мали права включати це слово в свій титул.

Сходження на престол нового священного владика супроводжувалося рядом особливих церемоній. Вважалося, що вперше вони були проведені при коронації верховного бога-покровителя династії. Дуже рідко на престол могла зійти жінка. Це траплялося лише за часів династичних криз. Коронація проходила в кілька етапів, але точна послідовність ритуалів до сих пір не встановлена. Одним з найбільш важливих обрядів було пов'язання білої налобної пов'язки. Після цього правитель брав нове ім'я, що представляло собою довгі фрази зі згадуванням богів і різних тварин (що можна вважати відгомонам часів існування родових та племінних тотемів).

Крім війни ахава практикували й мирні відносини один з одним. Вони могли разом брати участь у релігійних церемоніях і ритуальних танцях, посиляли один до одного послів, які зазвичай дарували дорогі подарунки. Важливим фактором скріплення союзів були династичні шлюби. Часто правителі-переможці брали собі дружин з роду переможених правителів. Так закріплювалися нові відносини, підтримувалася лояльність владик підлеглих територій. Кожен правитель майя міг мати кілька дружин. Тому у правителів народжувалося велика кількість дітей. Таке положення справ призводило до нестабільності всередині династії. Крім того, кожен нащадок «священного владика» мав право на високий статус, привілеї та певні матеріальні блага. Тому число вищої аристократії в землях майя поступово збільшувалося, а їх забезпечення важким тягарем лягало на рядових мешканців. Це явище можна порівняти з тим, що відбувалося в Китаї наприкінці правління династії Цинь.

У ранньо-класичний період у кожному регіоні було найбільш могутнє царство-гегемон. Правителі таких впливових держав носили не тільки титул «священний владика», але й іменували себе «кало'мте», що умовно можна вважати еквівалентом слова «імператор». Титул кало'мте був пов'язаний зі сторонами світу. Правитель міста Ламанай в Белізі (схід регіону майя) називав себе «східним кало'мте», царі Копана (Гондурас) і Киригуа (Гватемала) вживали титул «південний кало'мте», майя називали правителя Теотіуакана «західним кало'мте», і, нарешті, на фресці з міста Ек-Балам, розташованого на півночі півострова Юкатан, згаданий правитель сусіднього царства Чак Хутуув Чан Ек, названий «північним кало'мте». Можливо, такий розподіл верховної влади в регіоні майя відображає їх уявлення про оточуючий світ, розділений на чотири сторони, в кожній з яких знаходиться світове дерево і власний бог дощу Чаахк. Тобто, в даному аспекті можна стверджувати, що, незважаючи на роздробленість, у майя було загальне уявлення про єдиний політичний простір.

Однак насправді кало'мте було більше чотирьох, і не всі з них, а тільки найбільш важливі зв'язувалися з напрямками по сторонах світу. З плином часу значення титулу стало зменшуватися. Якщо в ранній класичний період слово «кало'мте» вживалося рідко і відносилось тільки до найбільш могутніх правителів, то в VI-IX століттях так стали називати себе і правителі невеликих держав, що побічно вказує на загальне ослаблення економіко-політичного розвитку цивілізації майя та трансформаційні процеси всередині неї. Приблизно те ж саме мало місце з титулом «ван» в Китаї епохи Чжоу.

Взагалі, можна зазначити, що державний та політичний устрій цивілізації майя у загальних рисах схожий з античною цивілізацією міст-полісів Стародавньої Греції. У деяких далеких від науки джерелах говориться про державу майя або навіть імперії майя. Це велика помилка. Насправді майя так і не створили єдиної країни. Існувала безліч невеликих державних утворень з рухомими межами, деякі з яких входили в кілька великих спілок.

Література:

1. Афанасьев В.Л. (1967) Нарративные источники по истории открытия и завоевания Нового Света // От Аляски до Огненной Земли. - М.: Наука, 1967. – с. 47-51.
2. Башилов В.А. (1966) Связи древних цивилизаций Нового Света. // Археология Старого и Нового Света. - М., 1966. - с. 98-99.
3. Иванов Д. В. (2017) Цивилизация майя. – М.: «ГД Алгоритм», 2017 . - с. 13-27.
4. Ко М. (2007) Майя. Исчезнувшая цивилизация: Легенды та факти / перевод с англ. З. М. Насонова. – М: Центрполиграф, 2007. – с. 11-15.
5. Массон В.М. (1976) Экономика и социальный строй древних обществ (в свете данных археологии). – Л.:Наука, 1976. – 197 с.
6. Морган Л.Г. (1935) Древнее общество или Исследование линий человеческого прогресса от дикости через варварство к цивилизации. - Л.: Издательство народов севера, 1935.-350 с.
7. Уитлок Р. (2005) Майя. Быт, религия, культура. - М.: Центрполиграф, 2005. – с. 2-5.
8. фон Хаген В. (2015) Ацтеки, майя, инки. Великие царства древней Америки / Перевод Л. Карпова. – М.: Центрполиграф, 2015. - с.115-117.

*Тимошенко А.В., магістрант 2 року
навчання (гр. ІАІ-18дм) кафедри історії
та археології СНУ ім.В.Даля
Науковий керівник: к.і.н., доцент кафедри
історії та археології СНУ ім.В.Даля
Сапицька О.М.*

ОРГАНІЗАЦІЯ «ЧЕРВОНИЙ ХРЕСТ»

Організація Червоний Хрест має давню і багату історію. Вона виникла як необхідність, з доброї волі людей. За багато років існування організація завоювала великий авторитет у всьому світі, має велику мережу.

У 1863 р. п'ятьма мешканцями Женеві була сформована спеціальна комісія, пізніше перейменована в Міжнародний комітет допомоги пораненим. 17 лютого 1863 р. відбулось перше засідання Комітету, на якому генерал Дюфур був обраним його президентом. Ця дата є днем створення Міжнародного Комітету

допомоги пораненим, а з 1880 р. ця організація була перейменована в Міжнародний Комітет Червоного Хреста.

У жовтні 1863 р. в Женеві відбулася Міжнародна конференція, в роботі якої брали участь представники 14 країн і 4 благодійних організацій. Було прийнято ряд рішень і рекомендацій про створення в кожній країні добровільних комітетів з надання допомоги пораненим, надання статусу нейтральності медичного та санітарного персоналу, що діє на офіційній і добровільній основі. У 1864 р. в Женеві відбулася Дипломатична конференція, на якій представники 16 держав прийняли Женевську конвенцію про поліпшення долі поранених і хворих воїнів під час сухопутної війни, яка поклала початок сучасному міжнародному гуманітарному праву.

У 1906 р. в Османській імперії з'явилася благодійна організація Червоного Півмісяця. Червоний Півмісяць - аналог Червоного Хреста в мусульманських країнах.

На чолі організації Червоного Хреста і Червоного Півмісяця стояв Міжнародний комітет зі штаб-квартирою в Женеві. У воєнний час Комітет виконував роль посередника між воюючими сторонами і територіальними підрозділами Червоного Хреста і Червоного Півмісяця.

Українське товариство Червоного Хреста (УТЧХ) було створено у 18 квітня 1918 р. в час Першої Світової Війни за ініціативи Маріїнської громади сестер милосердя Червоного Хреста.

У період голоду 1921-1923 р. основна діяльність УТЧХ була спрямована на підтримку населення харчами, одягом, медичною допомогою, паливом, насінням у Харківській, Катеринославській та Донецькій губерніях. Червоний хрест у Луганській області почав свою діяльність у період голоду 1921 р. з організації харчових пунктів у дитячих будинках, будинках охорони матері та дитини для допомоги голодуючим та безпритульним.

У 1925 р. Радянська влада позбавила будь-якої автономії Український Червоний Хрест та Товариство Червоного Півмісяця, тим що створила Союзи товариств Червоного Хреста и Червоного Півмісяця СРСР.

У часи Другої Світової Війни товариство Червоного Хреста у Луганській області підготувало та відправило на фронт понад 100 тис. мед. сестер, санінструкторів и сандружинниць, а також було ініціатором безоплатного донорства.

У 1961 р. Луганське обласне товариство Червоного Хреста зайняло третє місце в Україні серед обласних організацій та було нагороджене грамотою Центрального комітету Червоного Хреста України.

У 70-80-х роках робота Українського Червоного Хреста змінила акцент та була спрямована на вдосконалення медико-соціальної діяльності осередків і пробудження громадської думки відносно подальшої гуманізації суспільних відносин.

Чорнобильська трагедія – це велика трагедія для всього людства, та дуже важливий етап у діяльності Червоного Хреста. На місце трагедії було відправлено 10 тис. волонтерів, членів санітарних постів і дружин Червоного Хреста, з фондів організації було витрачено майже 15 млн. доларів на обладнання та допомогу постраждалим.

Підтвердивши прагнення українського народу будувати власну державу, Червоний Хрест України оголосив себе самостійною позаурядовою та позапартійною організацією, і 10 грудня 1991 р., згідно з рішенням позачергового з'їзду Національного Товариства, вийшов зі складу Спілки Товариств Червоного Хреста та Червоного Півмісяця колишнього Радянського Союзу.

У подальші роки Червоний Хрест України займався допомогою найбільш незахищеним верствам населення, а саме - особам з обмеженнями у пересуванні, сиротам та малозабезпеченим громадянам.

В умовах сучасних воєнних дій у нашому регіоні Червоний Хрест відіграє велику роль у допомозі громадянам розшуком військовослужбовців та цивільних осіб, які потрапили у полон або зникли безвісти, допомогою із зв'язком з громадянами на непідконтрольній території, допомогу продуктами харчування та гігієни, допомогу фармацевтичними ваучерами на медичні препарати.

Література:

1. Рожков М. В. (2013) Міжнародна діяльність товариства Червоного Хреста УСРР в 20–30-і рр. ХХ століття // Наукові праці історичного факультету Запорізького нац. ун-ту, 2013, вип. XXXVI
2. Безгинська К. М., Лисенко Т. А. (2018) Шлях милосердя: діяльність товариства Червоного Хреста на Луганщині (1918–2018 рр.) // Режим доступу: https://archives.gov.ua/Publicat/AU/AU_5-6_2018/3.pdf. - Заголовок з екрану.

групи

Фісак Валерія, магістрантка

*ІАІ-18 дм юридичного факультету
СНУ ім. В. Даля.*

МИРОТВОРЧИСТЬ У ВРЕГУЛЮВАННІ КОНФЛІКТІВ

Соціальні конфлікти різного характеру супроводжують людство впродовж всієї історії. Протягом майже півстоліття після закінчення Другої світової війни відбулося більше сотні великих міжнародних конфліктів в яких, за деякими підрахунками, загинуло близько двадцяти мільйонів чоловік. У ці конфлікти було залучено в тій чи іншій формі більше ніж сто країн, в тому числі великі держави. Варто сказати, що тільки в 1995 році у 25 регіонах земної кулі відбувалося 30 великих збройних конфліктів. При цьому в 1994 році щонайменше в 5 з 31 збройного конфлікту держави брали участь в боях своїми регулярними силами. Тому не випадково сьогодні найбільшу небезпеку для

міжнародного товариства представляє нестримний «вал» локальних конфліктів, причому найчастіше всередині держав, а не між ними.

Така, свого роду, приреченість людства на конфліктне існування зумовлена неоднорідністю суспільства, нерівномірністю його розвитку, довільно встановленими в колоніальну епоху межами, етнічними та релігійними розбіжностями, загостреним політичним та ідеологічним суперництвом між урядом і опозицією, а також відсутністю надійних механізмів демократичних консультацій і шляхів досягнення згоди, в ході яких виникають суперечки та конфлікти. Зростає ймовірність впливу й інших факторів на розпалювання нових конфліктів, наприклад, міграції населення і небезпеки екологічних катастроф.

Однак, це не означає неминучості переростання внутрішніх і міждержавних розбіжностей в кризові ситуації, оскільки людство постійно шукає шляхи цивілізованого вирішення суперечок, що виникають, і веде наполегливий пошук методів та засобів запобігання і врегулювання конфліктів. Особливо інтенсивно ця робота здійснювалася напередодні ХХІ століття. При цьому зусилля міжнародного товариства зосереджувалися, з одного боку, на створенні глобальної організації з повноваженнями на підтримку миру в масштабах всієї планети, з іншого боку, на організації системи регіональних інститутів, покликаних забезпечувати мир і безпеку в межах окремих регіонів планети.

На сьогодні – це досить широке коло представницьких і авторитетних міждержавних об'єднань, котрими накопичений багатий досвід врегулювання конфліктів з використанням широкого арсеналу політичних, гуманітарних та військових засобів. Здійснювана ними в цьому ключі діяльність отримала назву миротворчої. Про довіру міжнародної спільноти до миротворчої діяльності свідчить зростання кількості операцій, що проводяться у світі, наприклад, Організацією Об'єднаних Націй. За час її існування була проведена 71 операція з підтримки миру [3]. Із зростанням кількості миротворчих акцій змінювалися і «традиційні» принципи підтримання миру, поступаючись місцем комплексним,

інтегрованим операціям, що вимагають ще більшого поєднання політичних, гуманітарних і військових дій. В даний час вони вбирають в себе допомогу конфліктним сторонам у встановленні причин конфронтації, у створенні інфраструктури й виборі засобів врегулювання, і, нарешті, безпосередню участь в цьому процесі міжнародних і регіональних організацій кадрами, фінансовими засобами та продовольством, сприяння в проведенні виборів, референдумів та контроль за дотриманням угод.

Отже, важливість «чистої» миротворчості у врегулюванні сучасних конфліктів, її потенціал можливого впливу на ситуацію у світі та політику держав привертає до себе серйозну увагу з боку багатьох гуманітарних наук.

Актуальність дослідження сучасної миротворчої діяльності обумовлена:

По-перше, якісними змінами в сучасному світі, збільшенням числа держав – суб`єктів міжнародного права. Це, у свою чергу, породило нові виклики й загрози, серед яких особливу небезпеку становлять конфлікти в державах перехідного соціально-політичного та економічного стану.

По-друге, потребою пошуку шляхів, методів і засобів запобігання або принаймні значного зниження негативних наслідків конфліктів між тими чи іншими державами або всередині них на стан власної національної безпеки й світу в цілому.

По-третє, віддаючи безперечний пріоритет політичним засобам врегулювання конфліктів, разом з тим особливої актуальності набуває необхідність теоретичного осмислення сукупності проблем, пов`язаних зі здійсненням операцій з участю багатонаціональних військових контингентів, іншими словами, дослідження діалектики миротворчої діяльності та ролі військових у втіленні її в життя. Це обумовлено тим, що все частіше і частіше військові операції виступають в якості найважливішої складової частини всеосяжного миротворчого процесу.

Використання військових контингентів в миротворчих операціях відноситься до найскладніших військово-політичних акцій, оскільки в якості «аргументу» врегулювання використовується військова сила.

На даний час найактивнішу участь в миротворчій діяльності своїми військовими контингентами приймають різні держави, в тому числі й Україна. При цьому для більшості держав актуальними є проблеми підготовки особового складу до участі в миротворчих акціях, здійснення взаємодії з військовими контингентами інших держав, дислокованих в зоні конфлікту, організації морально-психологічного та інформаційного забезпечення операцій тощо.

Таким чином, миротворчість являє собою колективну діяльність міжнародних організацій політичного, дипломатичного, гуманітарного і військового характеру, котра спрямована на запобігання збройного конфлікту.

Література

1. Майборода О. Причини етноконфліктів та можливості їх запобігання . Політичний менеджмент. 2004. № 4. С. 181-184.
2. Міжнародні конфлікти в сучасній світовій політиці. URL: <http://dspace.univer.kharkov.ua/bitstream/123456789/14629/32/>
3. Організація Об'єднаних Націй. URL: <https://www.un.org/ru/charter-united-nations/index.html>

*Хворов Сергій, студент групи ІА-19д
освітнього ступеня бакалавр
Науковий керівник: к.і.н.,ст.. викладач
кафедри історії та археології
юридичного факультету СНУ ім. В. Даля
Аносова В.С.*

ПРОБЛЕМИ МІФОЛОГІЗАЦІЇ ІСТОРИЧНИХ ПОДІЙ В ТЕЧІЇ ІСТОРИКО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Сьогодні у зв'язку з політикою нашої держави, що спрямована на виховання патріотично налаштованої молоді, певні історичні події минулого України отримують політичне значення. За концепцією національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2015-2019 рр. (далі - КНПВ), важливу роль у просвітницькій діяльності посідає відновлення історичної пам'яті щодо державницьких традицій України. Серед них Київська Русь, Військо Запорозьке, Гетьманщина, Українська Народна Республіка, Гетьманат Павла Скоропадського, Західноукраїнська Народна Республіка, Карпатська Україна та інші українські державотворчі проекти. В зазначеній концепції особлива увага приділяється ролі організацій та течій, що боролися за державну незалежність українського народу (ОУН, УПА, дисидентський рух та ін.). Концепція має на меті формування особистості підлітків та спонукання до активної протидії українофобству, аморальності, сепаратизму, шовінізму, фашизму, а також культивування захисту державного суверенітету і незалежності Української держави. В зазначених положеннях ми можемо спостерігати певну історичну колізію.

Зазначена колізія полягає в наявності виразних протиріч між неприпустимістю певних соціальних явищ і культивуванням діяльності окремих угруповань та державних утворень, що мали місце на території України в різні історичні періоди. Яскравим прикладом такого дисонансу, може слугувати діяльність Гетьманату Павла Скоропадського (25 квітня – 14 грудня 1918 р.). В

першу чергу варто згадати, що зазначений уряд представляв собою окупаційну владу Німеччини, яка забезпечувалася військовими формуваннями останньої. В контексті «культивації державницької традиції українського народу» виглядають сумнівними дії уряду, який здійснював вивезення з України хлібу та закупівлю вугілля в Німеччині за завищеною ціною. До того ж, поновлення поміщицького землеволодіння викликало серію селянських виступів (Звенигородо-Таращанський, Полтавський, Чернігівський та ін.), що були безжалісно придушені за допомогою німецьких військ. Політика Скоропадського була спрямована на створення нового «сильного класу», носила «пронімецький» характер та викликала невдоволення усіх верств суспільства: селян, військових, робітничих та інтелігенції.

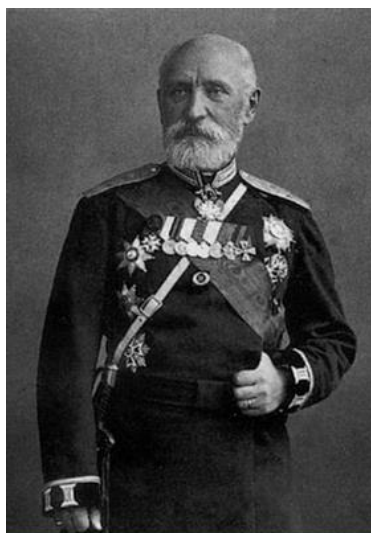
Серед іншого, за КНПВ та висловлюваннями окремих суспільно-політичних діячів, діяльність Гетьманату прийнято вважати «взірцем державотворчих традицій». На наш погляд, при детальному вивченні означеного явища, логічним є висновок, що підтримка окупаційної влади, поновлення соціального-економічного гноблення селянства, повернення поміщицького землеволодіння та застосування військової сили проти мирного населення повністю суперечать ідеям державної незалежності, демократії та рівності.

Ще однією ідеєю, що містить КНПВ, є боротьба з фашизмом та шовінізмом. В цьому руслі викликає неабиякий сумнів твердження про героїчну боротьбу ОУН, які з 1934 року були в орбіті впливу німецького «Абверу». Взаємодія з нацистами (ідеологія яких за сутністю своєю була фашистською), наряду з виступами лідерів ОУН, які вмішали в себе пряме виправдання єврейських погромів та культивувацію виключного «права на дискримінацію», дещо підриває національно-патріотичну концепцію. Виникає пряме протиріччя: з одного боку Євген Коновалець та Степан Бандера активно пропагували ідеї боротьби за українську державність, з іншого – ця державність могла мати ознаки антисемітизму, фашизму та антигуманізму в чистому вигляді. Слід зазначити, що в сучасній українській школі учням розповідають про ОУН, як

про «героїв нації», підриваючи тим самим ще одну тезу КНПВ, про «необхідність розвитку критичного мислення». З огляду на вищезазначене можна зробити висновок, що в сучасному суспільстві дуже часто задля створення патріотичного конструкту умисно формується спрощена модель розуміння історичних явищ, яка формує викривлене уявлення про конкретні історичні постаті, події та явища. Таке часткове вивчення фактів, та сприйняття замість повного об'єму інформації спрощену міфологему, сприяє деградації критичного мислення серед населення та підлітків зокрема, а іноді викликають агресію та міжнаціональні конфлікти. Саме тому дуже важливо знати минуле своєї країни та об'єктивно оцінювати історичні реалії, що мали місце в різні періоди історії України.

Янін В.А. кандидат історичних наук докторант Державного університету інфраструктури та технологій МОН України

СТАНОВЛЕННЯ НАУКОВОГО СВІТОГЛЯДУ АКАДЕМІКА М.П. ПЕТРОВА

Вплив тієї чи іншої пануючих наукових шкіл на подальші праці М.П. Петрова сьогодні встановити важко. Усі його подальші праці носять, в першу чергу відбиток оригінальної індивідуальності, але по духу скоріше

наближаються до французької школи з її схильністю до тонкого математичного аналізу технічних питань.

Повернувшись до Росії із закордонного відрядження, М.П. Петров став викладати прикладну механіку в Інженерній академії і Технологічному інституті у Санкт-Петербурзі. Невдовзі з'явилися і перші наукові дослідження. У 1873 р. була започаткована наукова діяльність М.П. Петрова на залізницях в якості ревізора з рухомого складу і тяги поїздів Головного залізничного товариства. У тому ж році ним була уведена в Технологічному інституті нова дисципліна – «Рухомий склад залізниць» і, таким чином, було зроблено перший крок, який мав важливі наслідки для розвитку залізничного транспорту в Російській імперії.

У першому літографічному виданні цього курсу можна зустріти деякі абсолютно нові ідеї автора і програму його майбутніх праць. В їх числі вперше з'явилися теоретично обґрунтовані формули опору поїзда при русі залізницею [1]. Основоположником вивчення цього питання був англійський конструктор і винахідник, засновник розвитку парового залізничного транспорту Д. Стефенсон. Пізніше на усіх експериментальних полігонах Європи здійснювалися масштабні дослідження і пропонувалися різні емпіричні формули розрахунку сили опору рухомого складу руху поїзда на залізниці.

Однак, на думку М.П. Петрова, їх неможливо було назвати науково-технічними, тому що *«дослідники не диференціювали усього явища в сукупності на його складові частини»*. Загального основоположного висновку з проведених експериментів зробити було неможливо, тому що *«сукупність поєднань в обстановці, доволі вірогідна на одній залізниці, виявлялася недостатньо вірогідною на іншій»*. Через це результати експериментів не співпадали і призводили до різних висновків. М.П. Петров, для вирішення питання про опір поїзда, не пішов обраним раніше шляхом і висновку емпіричних формул. Обраний ним науковий шлях мав величезні труднощі і вимагав немало років для його завершення, але власне цей шлях призвів до вирішення дуже важливої

проблеми опору рухові поїзда – питання про вплив тертя при його рухові, значення якого для науки стало неоцінімим.

Вже у перших його працях з цього питання, всупереч поширеній тоді думці, що «коефіцієнт тертя шипів у підшипниках не залежить від швидкості, розподілу тиску і в значній мірі від температури». Було показано на основі співставлення багаточисельних експериментів зарубіжних авторів Н. Кірхгофера, С. Бокельбегера і Д. Велькнера та своїх власних, отриманих на Варшавській залізниці, що вплив вище перелічених факторів дуже суттєвий.

Ось як бачив М.П. Петров понад сто років тому проблему опору рухові поїзда, які мав на увазі складові елементи цього опору і як представляв фізичну суть руху: «З початку вивчення опору поїзда техніки помітили, що воно складається з декількох окремих частин, не залежних одне від одного. Деякі з цих складових частин вивчалися і раніше, інші виявилися ще зовсім не досліджені або дуже мало дослідженими. Для вивчення цих останніх техніки здійснювали нові досліді, які все ж доставили нам нові відомості. Для виявлення складових частин опору поїзда слід зауважити, що для підтримки рівномірної швидкості двох абсолютно однакових поїздів, що йдуть з однаковими швидкостями, на коліях однакової будови і змісту вимагається не однакові, спрямовані паралельно до рейок, сили, якщо одна колія буде горизонтальною, друга – похилою. Сила, необхідна на похилій колії, буде відрізнятись від сили, необхідної на колії горизонтальній, на величину проекції сили тяжіння поїзда, який рухається, взятою в напрямку, паралельному до рейок. При русі поїзда доверху, ця складова сила тяжіння приєднається до інших опорів, які є на горизонтальному шляху; а при русі донизу, вона повинна бути виявлена з повного опору поїзда, яке відповідає руху по горизонтальному шляху.

Складові частини опору поїзда на горизонтальному шляху чітко виявляються при уважному читанні опису руху поїзда.

Вони суть:

– опір повітря;

- опір від тертя коліс до рейок, яке відбувається або від тертя поверхні катання, або від тертя закраїни колеса до рейки;
 - опір від тертя на осях або від тертя змащених твердих тіл, куди належать і цапфи або шийки вагонних і паровозних осей і частини паровозної машини;
 - опір від ударів, які є між колесами і рейками, які залежать або від нерівності поверхонь рейок або коліс, або від сторонніх тіл, які потрапляють на рейки. Удари, які перетворюють живу силу видимого руху частин рухомого складу у рухи звукові, світлові і теплові, викликають, на подібні іншим опорам, необхідність дії сили, яка відновлює швидкість руху, яку втрачає поїзд;
 - опір перекочування коліс по рейках;
 - під час періодів збільшення швидкості руху поїзда до кількості опорів приєднуються опори, які залежать від властивості інерції тіл;
- На коліях не горизонтальних, але прямих, додається також опір сили тяжіння.

Кривизна колії збільшує опір, але відбувається це від збільшення тертя твердих тіл. Для вивчення опору поїзда, необхідно перш за все познайомитися з кожною із складових його частин» [Так само, с. 148].

В опублікованих працях М.П. Петрова можна зустріти чисельні дослідження, які вирішують не тільки питання про опір поїзда, а й методи визначення головних розмірів паровоза, розрахунок ведучих коліс, спіральних ресор та інше. Безумовно, завдяки подальшим удосконаленням, окремі висновки, які отримав М.П. Петров у свій час, отримали своє обґрунтування, замінювалися більш удосконаленими, але методика, вперше застосована при вирішенні цих проблем, не втратила свого теоретичного значення і до сьогодні.

Курс рухомого складу відкрив М.П. Петрову у 1873 р. шлях до організації професорської кафедри. Він читав цей курс, постійно удосконалюючи його аж до 1892 р. – кінця своєї діяльності в Технологічному інституті. Тоді ж його

призначили на посаду помічника Міністра шляхів сполучення Російської імперії, і одночасно, аж до 1900 р. – дати свого призначення членом Державної Ради, – читав курс парової механіки в Інженерній академії у Санкт-Петербурзі.

Як професор, М.П. Петров відносився поблажливо до незнання його слухачами деяких технічних деталей, але дуже суворо вимагав чіткого розуміння основних принципів диференційного розрахунку і основ механіки. Настирлива вимогливість в цьому відношенні створила йому репутацію суворого екзаменатора, але усі визнавали, що він вимагав засвоєння суті питання і не вимагав безумовного знання побічних деталей.

Література

1. Петров Н.П. Сопротивление поезда на железной дороге. Курс для Санкт-Петербургского Практического Технологического института. Санкт-Петербург, 1889. 284 с.

ЗМІСТ

Olena Volovik	
SYSTEM OF APPLICATION OF INFORMATION TECHNOLOGIES IN HISTORY LESSONS	3
Sizonenko Olena	
DYNAMICS OF STUDENT DEVELOPMENT IN THE PROCESS OF DIFFERENTIATED STUDENT LEARNING IN HISTORY LESSONS	5
Spichak Y.	
GENDER STEREOTYPES OF PHILOSOPHY, CULTURE AND LANGUAGE.....	7
Білан Ірина	
ВИКОРИСТАННЯ ОБРЯДІВ ТА ЗВИЧАЇВ СЛОБОЖАНЩИНИ НА УРОКАХ ІСТОРІЇ В ШКОЛІ.....	10
Волкова О.Б.	
ПРОБЛЕМА ПОШУКУ ІНФОРМАЦІЇ У ТЕХНОЛОГІЧНО РОЗВИНЕНОМУ СУСПІЛЬСТВІ.....	13
Гусєв Євген, Сапицька О.М.	
ПАМ'ЯТЬ, ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОЇ ПСИХІКИ_(до історії питання).....	16
Данилейко Родіон	
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНЕ СТАНОВИЩЕ УКРАЇНИ У РОКИ ГОРБАЧОВСЬКОЇ «ПЕРЕБУДОВИ»	21
Зубарєв Д.О.	
ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ВИКЛАДАННІ ІСТОРІЇ В СЕРЕДНІЙ ШКОЛІ	26
Іванова Римма	
ВИСВІТЛЕННЯ ОБРАЗУ ГЕТЬМАНА ІВАНА МАЗЕПИ НА УРОКАХ ІСТОРІЇ У СЕРЕДНІЙ ШКОЛІ.....	31
Кубкіна А. В.	
РЕВОЛЮЦІЯ ЯК СУСПІЛЬНИЙ ФЕНОМЕН	35
Карауланова Н.О. РОЗВИТОК ЕОМ У СЕРЕДИНІ 50-х РОКІВ ХХ СТОЛІТТЯ	36
Онищенко Данило	

ВНЕСОК АНТИЧНИХ ВЧЕНИХ У СУЧАСНУ НАУКУ	38
Пилипчук О.О.	
САМОУПРАВСТВО У ВІТЧИЗНЯНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ (II половина XIX століття)	40
Прокудіна К.В.	
ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ В СУЧАСНІЙ ШКОЛІ	48
Скурідіна Надія	
ПОЛІТИЧНА СИСТЕМА ТА ІНСТИТУТ ВОЖДІВСТВА ЦИВІЛІЗАЦІЇ МАЙЯ	52
Тимошенко А.В.	
ОРГАНІЗАЦІЯ «ЧЕРВОНИЙ ХРЕСТ»	58
Фісак Валерія	
МИРОТВОРЧІСТЬ У ВРЕГУЛЮВАННІ КОНФЛІКТІВ	61
Хворов Сергій	
ПРОБЛЕМИ МІФОЛОГІЗАЦІЇ ІСТОРИЧНИХ ПОДІЙ В ТЕЧІЇ ІСТОРИКО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ.....	65
Янін В.А.	
СТАНОВЛЕННЯ НАУКОВОГО СВІТОГЛЯДУ АКАДЕМІКА	
М.П. ПЕТРОВА	67

Наукове видання

Матеріали

V Всеукраїнської конференції здобувачів вищої освіти та молодих вчених

«Світ і Україна у дзеркалі сучасної історії: актуальність діалогу»
Сєвєродонецьк
28-29 листопада 2019 року

Відповідальний за випуск *В.П. Михайлюк*
Оригінал-макет *С.Є.Соболь*

Підписано до друку 29.12.2019.
Формат 60×84¹/₁₆. Гарнітура Times.
Умов. друк. арк 13,5. Обл.-вид. арк. 14,2.
Наклад 300 прим. Вид. № 3253. Замов. № 2(2020).
Ціна договірна.

**Видавництво Східноукраїнського національного університету
імені Володимира Даля**

Свідоцтво про реєстрацію: серія ДК № 1620 від 18.12.03 р.

Адреса видавництва: 93400, м. Сєвєродонецьк,
просп. Центральний, 59а,
E –mail: vidavnictvosnu.ua@gmail.com

Надруковано:
Відділ технічного обслуговування СНУ ім. В. Даля
Адреса: просп. Центральний, 59-А
м. Сєвєродонецьк, 93400, Україна